

8.45. A. 74 1

BERNARDINI

STEPHONII

SABINI

è Societate IESV

Orationes tres.

I. De B. Agnetis Politianæ
laudibus.

II. In Funere Flaminij Del-
phini, Ferrariensium E-
quitum Magistrj.

III. De Sancti Spiritus Ad-
uentu.

Romæ, & Florentiæ, Typis
Amatoris Massæ. 1647.

Superiorum Permissu.

Imprimatur, si videbitur Reueren-
dis. P. Mag. Sac. Pal. Apost.

Cesar Fidelis Vicesg.

Imprimatur.

Fr. Glegorius Donatus Romanus
Mag. & Reuerendis. Patris Fr.
Hyacinthi Petronij Rom. Sacri
Palatij Apostolici Magist. So-
cius.

Reimprimatur Florentiæ

Fr. Jacôbus Cima Inquisitor Gener.

Alexander Victorius Senator,
Auditor Vidit.

Typographus Lectori S.

*L*itteratorum hominum lucem libenter videt, quæ sibi cunque pagina BERNARDINI STEPHONII nomen præscribit. Neque enim in ea, suæ ne internoscantur maculæ, timet; quas omnino nullas à candidissimo traxit ingenio. Quin potius ea vel teste, vel iudice, ab eruditis pulcherrimorum operum æstimatoribus gloriosum de se factum iri iudicium sperat. Quamobrem ad Oratoriæ facultatis exemplum, pro, triplici dicendi genere, tres hæc Lectiones, sæpius iam, at nunquam satis prodignitate spectatas, de integro in typorum luce proponimus: ut hi verius ab illis quàm ab his illæ noui accessione splendoris illustrentur: ac simul, ut vel ipsi characteres in Vrbe Latij principe latinè loqui, ac Romæ Romanè, hoc est, non minus eleganter, quàm eloquenter, profari sondiscant. Poëtica verò laudis instar illud est pro omnibus unum, quod omnium suffragio poëticam docto capiti lauream imposuisset; nisi, ad rem apti claritudine nominis, ipse sibi Corona STEPHONIVS esset; CRISPVM loquor,

triumphalem nostra (& quid ni superio-
 re?) atate Tragediam: quam etiam in hac
 typorum luce spectandam damus. Atque
 utinam alios eiusdem partus ingenij, nume-
 ro frequentes, præstantia singulares, uti
 SYMPHERVSAM, & Dra-
 mata planè palmaria, & Orationum, &
 Carminum volumina longè plurima in me-
 dium exponere per Auctoris modestiam li-
 ceret: vix haberet profectò litteratus ter-
 rarum Orbis quid ab antiquitate require-
 ret. Verum, si de optimo Vate vaticinari
 licet; futurum aliquando speramus, ut idē
 tam excellentis, ac numerosæ sobolis pa-
 rens, quæ precibus amicorum adductus,
 quæ suorum librorum, quasi liberorum,
 amore compulsus, & his immortalitatem,
 & illis communem eruditio omnibus volu-
 ptatem impertiri minimè recuset. Qua spe
 cohortante, hunc veluti aliorum obsidem li-
 bellum excipe, Lector, atque inspice.

DE B. AGNETIS⁵
POLITIANÆ,

è Familia

S. DOMINICI.

Laudibus.

ORATIO PRIMA.

Habira ad Cardinales in Templo B. MARIÆ
Virginis supra Mineruam Non. Iun. Quo die
primum eidem B. AGNETI publicè
sacri ibidem honores haberentur.

HET Vniuersæ Christianorum
Rei pub. gratulari summope-
re nos decet; & nominatim
sanctissimi viri DOMINICI
felicitati decet. Ex cuius temperatione
domestici moris tam ferax existit heroi-
cæ virtutis vbertas; vt in decernenda cę-
lestibus huius Ordinis hominibus immor-
talitate nominis, & honoris, nō minus sæ-
pe vo-

6 ORATIO PRIMA

pe vobis, Illustrissimi Principes, cogitandum sit, quos ex eo genere minimè negligendos, quàm quos diligendos existimetis. Hoc verò gloriosum est, & plausibile, hoc populare, hoc ad agnitionem diuinitatis aptum, & ad memoriam posteritatis amplum, & ad commouenda studia pietatis acerrimum. Nam si nihil ducitur vitæ moderatione præstabilius; ad moderandum verò vitam nihil est studio pietatis, & agnitione nominis accommodatius: si nulla par gratiæ, quemadmodum sensit Plato, referri potest ijs familiaribus sex quarum optima disciplina ciues Reipublice salutares prodierunt; infinitum profecto quiddam est, quod huiusce Ordinis felicitati debere se Christiana Resp. profitetur. Nam, vt superiora tempora mittantur, vel intra paucos hosce annos, ac potius menses, imo dies, nos ipsi vidimus, quàm multos huius nominis homines, quos Cælo sua virtus intulisset ante; post, sacrorum celebritate decreta, templis addidit Põtificis auctoritas, cum Regum, ac populorum expectatione consentiens. Enimvero proprium hoc est vestræ disciplinæ, Patres: vos annuas ferias occupatis: vestra felicitas Latinos fastos
pro

propemodum sola conficitur: ex vobis quotidie præclarissima lumina proficiſcuntur, quæ Romanum annum, quæ aſi Galaxiam Cæli, frequentant denſiſſimo ſtellarum, hoc eſt, virtutum ſplendore diſperſum. Ita nullibi iam ſæpius, quàm apud vos, ſtatim accepta ceremonijs religio publicè ſeriat. HYACINTHV M non ita pridem ad aras accepimus: RAYMVNDVM dudum implorare cæpimus: AGNETIS hodie Politianæ Virginis memoriam, Regis potentiffimi poſtulat, conſeſſu Sartiſſimi Pontificis, uſurpamus. Neque verò, Gallorum Rex bellicoſiffime HENRICE, indecorum tibi putati, ad immortalẽ bellicæ tuæ virtutis gloriam hanc quoque laudem, quaſi coronidẽ, pacatæ pietatis accedere; quò CHRISTIANISSIMI cognomentũ tua virtute partum haberes, quod hæreditarium à maioribus accepiffes. Alios etiam deinceps templis, vt audio, parturit, & vt ſpero, pariet ſanctitatis veſtrę, Patres, ſemper enixa, nunquam effœta fecunditas. Nec

— uno auulſo deficit alter

Aureus, & ſimili frõdeſcit uirga metallo.
Quod ex aureo carmine dictum, ad con-
deco-

decorandam vetustæ Familiæ nobilitatē ,
 transtulit Poëta non ignobilis . sed illud
 verius in aureum istum tenorem nunquã
 intermissę felicitatis cadit . Ergo vestrum
 nomen commendatissimum alijs , mihi
 semper fuit , eritq; santissimum . Et ,
 quia neque studio meo , neque expecta-
 tioni vestræ , neque præstantissimæ Vir-
 ginis amplitudini satis pro dignitate re-
 spondere possum ; sane quàm haud me-
 diocriter commoueor , Patres : cùm in
 omnium Ordinum lætitia , tantaq; celebri-
 tate publicæ gratulationis , vnus ex om-
 nibus ad dicēdum de præclarissimæ Vir-
 ginis laudibus accedere sim iussus ; qui
 quemuis alium ex hoc loco audissem li-
 bentius . Etenim cùm ingenio parum
 valeam , & infirmissimis vtar viribus cor-
 poris , & doctrinæ ; conatum in dicendo
 meum non nisi multi temporis appara-
 tu laboriosissimo , declarare possum .
 Nunc autem perincōmodè cecidit , quòd
 in angustissimum tridui spatium ita com-
 pulsus sum ; vt neque animum laxare pau-
 lisper , neque circūspicere argumen-
 tum , ac versare diligenter ; neque omnino
 aliter me comparare potuerim ; quin si-
 mul eodem tempore de rebus amplissi-
 mis

DE B. AGNETIS LAVDIB. 9

mis & commentandum, & legendum esset, & scribendum, & memoriæ mandandum, & dicendum. Quò magis æquum est, Principes Illustrissimi, vestram mihi facilitatem adesse: meq. temporis angustijs inclusum ab humanitate vestra non excludi; vt istam auram beneuolentiæ mihi tantisper commodetis: ne destitutus à vobis minime robusti Rhetoris conatus, vestra potius videatur concidisse culpa, quàm temporis. Tu vero, felix AGNES, & Superùm modo iudicio, nunc etiam Regum imploratione beatissima: tu, quã Cælo receptam, & ab omni parte gloriæ florentissimam exornatio mea non tantum exornat, quàm exorat, vt adsis: tu me, de tua singulari sanctitate nescio quid balbutire conantem, aspice, quæso, mater & imbecillitatem orationis meæ, qua potes, & soles, benigna tui numinis opitulatione sustenta. Idq. sit etiam in tuis laudibus; hominem quamuis indiserturn, & imparatum, vel extemporali, subitaq. dictione conatum hiscere de te, dixisse tamen aliquid, quod nec à laudibus abhorreret tuis, nec à grauissimorum auditorum studijs videri posset alienum.

Quæ res in omni commendatione virtutis

10 ORATIO PRIMA

tutis à dicendi magistris potissimum requiri solent, eæ, quantum animo complector, sunt, Auditores, omnino quatuor. An quæ virtus proponitur ad exorandum, vllum habeat cum diuinitate commercium: ecquando fuerit, aut sit publicè, priuatimque salutaris: vtrum videatur optimæ disciplinæ consuetudine firmata: num denique reperiatur in admirabili aliquo genere sanctitatis. Nam illa demum virtutis omnium complexionem videtur habere numerorum, quæ iudicatur genere diuina, commoditate felix, diuturnitate constans, præstantia singularis. Ea porrò, quæ sit eiusmodi, dignissima censetur, cuius memoriam grata posteritas nunquam intermori patiatur. Humanus enim animus ad omnia summa factus, vt qui sensum aliquem virtutis hauserit, & nonnullam indolem expresserit ex DEO, nihil admodum admirari consuevit, quod non eximium aliquod specimè præ se similitudinis diuinæ ferat. Vt autem se quisque diligit plurimum, nisi si nimium angustè, nemo sanè libenter illi fauet, ex quo nullum emolumentum foras deriuari videt. Quod vero nullo certo more stabilitum sit, id minime

DE B. AGNETIS LAVDIB. 11

nime diuturnum videtur: cumq. multam leuitatis, & inconstantiaē suspicionem afferat, à recta ratione remotum est, quàm quod remotissimum, ac tribui fortunæ solet. Postremò, quod admirabilem, ac singularem nullam afferat significationē, & notam ex inusitato genere virtutis, id infra mediocritatem abiectum, vt vulgare contemnitur: nec, nisi ab imperitissimis, ad commendationem adsumi potest. Hoc adeò probè constituto: aio, AGNETEM, genere Politianam, instituto Virginem, in amplissima DOMINICI disciplina partes omnes expleffe pulcherrimæ, præstantissimæq. virtutis: vt vnâ in paucissimis numerari fas sit, cuius immortalitatem nominis templis cōmendatam, ob innumerabiles, & maximas vtilitates ex eius felicitate profectas, recordari iucundissimè, deq. singulari eius sanctitate Christiana Respub. debeat quàm diutissimè gloriari.

Age, quod erat in partitione primum, quantam AGNES habuerit cum diuinitate rationem, explicemus. Præclarum est hoc, Auditores, & ad extorquendum hominum amorem, & honorem rapax: siue quod nihil est ipsa virtute suauius, & amabi-

amabilius: siue quod nihil illa commodius ad tuendam, honestèq. degendam vitam, nihil optabilius iudicamus: siue demum, quia nemo non intelligit, in eorum animis facillimè virtutum omnium honestatem, venustatemq. efflorescere, qui diuini congressus, & consuetudinis assiduitate delectentur. Plane sensus hic omnium est, atque hæc opinio penitus inoleuit; magis & excellentibus animis Superùm amicissimis, cum omnes virtutes ad honestatem, tum ad amplitudinem, atque gloriam, & ad res feliciter administrandas, consideratam ac strenuam moderationem, ac quandam quasi adiunctam esse fortunam: quò fiat, vt in rebus aggrediendis nutu quodam, instinctuq. numinis, plurimùm sibi de eorùm felicitate (quam de se ipse nemo præstare potest) ciuitates audeant polliceri. Vidit hoc Plato, qui ciuitatum idoneos gubernatores, non hac communi, & nostrati conditione concretos existimabat; sed alia quadam augustiore, quàm humana, hoc est, diuina cognatione generatos: ijsq. mentem attributam à DEO dicebat, quasi fictam ex auro. Poëticus color est, & ab eo Philosopho, qui veritatem indaget, alienus:

video

deo tamen quid velit. acceperat hoc
 Homero; fortes, ac sapientes Reipub.
 ctiores, & quos Heroas appellabant, à
 ijs genitos, cum Dijs societatem virtu-
 s, & felicitatem habere communem. At
 Iosus alia quadam ratione Cælo proxi-
 us, & Deo carus, vt acceptas diuinitus
 ges Diuinitatis existimatione sancire
 offet; luce palam in nubem accitus à
 Deo, cumq. eo per diu inter tonitrua, po-
 ulo procul inspectante, collocutus est.
 c morem illum legum, & gentium con-
 itoribus placuisse miraberis: vt, ad au-
 pandam auctoritatem decretorum suo-
 um, intimam ementirentur familiarita-
 em Deorum: tanquam ex ijs illa præcla-
 legum inuenta peperissent. Zoroastres
 idem Bactrianis leges condidit: Za-
 molxis Scythis: Cretensis Minos: So-
 lon Atheniensibus: Carthaginensibus
 Charondas: Pompilius Romanis. At
 Pompilius ad Ægeriam: ad Mercurium
 Charondas: ad Apollinem Solon: Minos
 à Iouem: Zamolxis ad Vestam: ad Ho-
 masin Zoroastres suorum inuentorum
 auctoritatem transtulerunt: ineptè: sed
 iam tamen, quam dixi, diuinę societa-
 s opinionem sequebantur. Hunc adeò

sensum humanitatis, atque hanc indu-
 ctionem naturæ secuti permulti, quos in-
 tererat Reipub. summos, & admirabiles
 esse, commendatricem auctoritatis suæ,
 notitiam, & familiaritatem cælestium as-
 sequebantur. Sic enim statuebant: pro-
 pterea quòd in omnium animis acerrim-
 us sensus diuinitatis infixus esset; eo-
 rumq; fidei nos, nostraq; libentissime
 committeremus, quos illi Principi rerum
 existimarem esse gratisimos; aut hoc
 acceptum, aut nihil futurum in populos,
 in quos summum imperium obtinere vo-
 luissent; si popularis gratiæ conciliatri-
 cem illam quasi suffragationem beneuo-
 lentissimi numinis adhibuissent. Quos-
 dam etiam summos bellatores Historici
 tradiderunt, diuini generis, & colloqui-
 famam de se callidè in vulgus emanare
 voluisse. Memini P. Scipionis: Alexan-
 drum Macedonem non ignoro: quorum
 alter in Capitolio cum assiduus fuisset ad
 Iouis aures, inanem illum rumusculum
 ementiti patris plurimum valuisse sensit
 ad Annibalem debellandum, ad Cartha-
 ginem subigendam: alter vbique loco-
 rum, quòcumque peruenisset, Deorum
 oracula scitatus; plura bella diuinitatis
 opi-

opinionem, quam virtute confecit. Tantum inerat in illa, quæ vera, quæ falsa Cæli consuetudine momentum. Quod igitur (vt ad rem propius accedam) verissimè Moses, inanissimè reliqui consecuti sunt; id in AGNETE castissima virgine nequaquam desiderabimus. Perpetuam, quæso, consuetudinem illius, & in orando DEO contentionem mentis assiduam recordamini. Quantum illi cum DEO, quàm intimæ necessitudinis vsum intercessisse dixerim, cui nihil esset acerbius, quàm ad humanas, non dico voluptates, sed necessitates à diuinarum rerum cogitationibus auocari! Satis constat AGNETEM, vt diuini congressus iucunditate, qui saluberrimus est pastus animorum, in quam longissimum tempus extracto cum DEO sermone, frueretur; omnem penitus abiectisse mollitiem, & ab indulgentia corporis longissimè recessisse. Quindecim ipsos annos, numquam intermissa seueritate ieiunij, corpusculum inedia sic afflictauit; vt semel dumtaxat in diem, idq. vesperi, sitim aqua, famem cibario pane sedaret, quàm quidem duritiem illi voluntariam fuisse, non necessariam, satis magno argumento est, quòd nulla

vnquam fuit grauioris culpæ mortifera la-
 be resperfa. Sepe de multis acceperat,
 & ipsa legerat sæpius; palustrem illum
 humorem, & olidam quasi Lernam men-
 tis, fluentis in luxum carnis contagione
 collectam, epularum exarescere parsi-
 monia, affluentia redundare: nec, ante
 ficcatam, & exhaustam maculosæ sentinae
 luem, in cuiusquam animo liquidarum
 sensum voluptatum, & cognitiones ve-
 rissimas facili negotio commoueri. Hæc
 inter, quoties illi nox, cum orare mane
 cœpisset; quoties lux, cum cœpisset ves-
 peri, sensum integerrimæ dulcedinis in-
 terpellabat! quoties ab alienatam a cor-
 poris sensibus tantus amoris æstus absor-
 bebat, vt animi celeritatem in Cælum
 e nicantis ex humo sublata corporis mo-
 les in sublime sequeretur! quoties accen-
 sum Virginis pectus tantis colliqueſcebat
 gaudijs vberrimæ, liquidissimæq; volu-
 ptatis; vt satis intelligi posset, nihil illi ne-
 que præsentius, neq. iucundius esse quã
 DEVM! Est huius loci, quod grauissimo-
 rum auctorû testimonijs confirmare pos-
 sū: sæpenumero quæ locū AGNES, vbi DE-
 VM adoraret, esset ingressa, repentinam
 illico rosam, & violam alienissima tem-
 pe-

pestate verum Fauonium non expectasse; satis, vt opinor, magno documento, nihil ardentius illo pectore tunc fuisse; cuius, languentem animum Deus, quod in Epithalamio diuino sponsa postulabat manipulatim subito flore fuleiret. Illud etiam solemne dicitur huic Virgini fuisse; vt quoties ad supplicandum humi genua posuisset, continuo rosidus è Cælo nimbus effusus, & ipsam largè conspergeret, & locum latissime circumfunderet, vt tunc accidit, cum illam Episcopus provincialis, adstante clero, spectante populo, immortalis CHRISTO perpetua virginitate dedicabat. Quo quidem tempore tanta vis candidi, concretiq; roris ex aère desudasse dicitur, vt & templi pavementum operiretur, & ara maxima largissime permaderet. Animaduertebatur Virginis indumentum eo rore guttatum sic, vt rosidis eius nimbi guttis, quasi corymbis in crucis formam incidentibus, & conglobatis, sparsim baccatum cernere-
tur, ac multa dispersa cruce stellatum. Quid hic primum admirer, Auditores? quod testis iucundissimæ coniunctionis cum DEO rosidus è cælo nimbus hanc Virginem irrorabat? an quod illa tanta faci-

litate numinis utebatur? an quòd ita frequenter? an quòd illo more? Supplex irroratur è cælo: num certior index esse potest Numinis amantissimi? nos quoque similiter, quos plus oculis nostris amamus, florum, & nimborum odoratorum aspersione decoramus. & irroratur sapisimè: ne, si semel tantum id euenisset, non consilio factum, sed fortuitò contigisse videretur. & orantem rore perfundi vides: aude negare, si potes, illum esse cælestis Sponsi castissimæ Sponsæ blandientis amorem, vt ita dicam, in rore ludentem. & exprimi Crucem in rore cernis: hìc hære. Nonne sentis, si rorem consideras, nihil in eius moribus ferreum esse, nihil asperum, nihil immane, nihil agreste, nihil horridum? si contra Crucem animaduertis, nihil in eius suauitate molle, nihil languidum, nihil remissum, abiectum, & effœminatum nihil? sic rore perfunditur, vt monumento Crucis ad virilis constantiæ duritiem obdurescat: sic ad perpesionem eruditur, vt tandem tamen crux illa sit rosida: hoc est (vt ego quidem interpretor) vt tollerantia laborum, & voluntaria pro Christo molestiarum susceptio, placidissimè pacis dulcedi

ne molliatur. Rursus ita cælesti rore dispergitur; vt sibi rationem intelligat esse cum Deo; qui molestias sua causa susceptas iucundissime condire possit. ita ros Crucis imitatione distinguitur; vt voluptatem pellucidam, & sinceram nullibi verius, quàm in laboriosa virtutis exercitatione reperiri putet. Quidlibet alij sentiant. Ego te beatissimam, Agnes, prædicabo, tantis erga te, tamque manifestis diuinæ charitatis argumentis: simul pene mirari desinam, quòd horrido vestitu, quòd breuissima quiete, quòd cibatu fere nullo vtereris: nullaq; ducere-
 ris specie tractabilium voluptatum, suauius mentem tuam irrigabat Deus. cur ad hæc volutabra sensuum illam deprimeres, causæ nihil erat. Ad hanc etiam consuetudinem, ac familiaritatem diuinam pertinere arbitror, quòd Raymundus affirmat: non hic, quem dudum ad aras publicis sacrorum cæremonijs è cælo deuocauimus: sed alter illo recentior, auctor, & ipse grauissimus, summus huius Ordinis Moderator, ac sapientissimus Magister. Nam cum huic Virgini postulanti Regina rerum, ac Cæli matrona Virgo paruulum è cælo Filium allatum

in eius gremio collocasset ; diu contemplata florem ingenuæ Diuinitatis in pueri vultu animaduertit Agnes , è paruuli collo paruam tenui filo suspensam Crucem , hanc igitur Agnes , quasi furtim , illo iam abeunte , subripit , sicut amicorum nos armillas , & annulos detrahere solemus . Delectatus pio illo , vt ita dicam , furto Virginis Dei filius , arrisit : & facile passus est , illam hoc mutue beneuolentiæ perpetuum in omnem vitam habere monumentum . Hæc illa Crux est , Auditores , quam etiam nunc Politianum cum Virginis corpore conditam in eius ciborio venerantur . Est apud eundem auctorem , maximam Virginem Dei filij Parentem ob oculos versatam aliquando , tres Agneti lapides in manifesto lumine porrexisse : cum diceret , illam in in eo munere vim , & cautionem esse ; quidquid vt ageret in posterum , id Augustissimæ Trinitatis nomine susceptum , eiusdem virtute fundaret , & æternitatis firmitate stabiliret . Cape tres , inquit , istos lapides , filia : monumentum in numero sempiternæ Trinitatis agnoscis ; fruire felicitate tua , & vale : meminerisq; te mihi semper addictam , cordi futu-

ram

DE B. AGNETIS LAVDIB. 21

ram semper: & vnus, triniq; Dei virtute firmatam, meo nomini domicilium, templumq. posituram. In dicto, conspectum sui subduxit Regina: tres lapides Agnes in manu sibi relictos videt: at animum suum ad auctorem muneris mundi dominam euolasse sensit. Quid? illud num omittemus, quod indidem est? supra naturam corporis, & extra sensus quodam tempore sublata, sibi versari videbatur in Cælo. locum irriguum vbertate fontium, purpureaq. lucis amœnitate lætæ cernebat, immortalibus amaranthis, æternimq. fulgentibus hyacinthis. Iam species ipsa lætissima discoloris amœnitatis, odorumque suavitas, quæ distillatur è floribus, & variarum concentus iucundissimus auicularum, tum aquarum belle cadentium admurmuratio, nec non auræ susurrus inuolutus, frondibus ad numerum adsibilantibus è sylua, quantum vel animo iucunditatem affunderet, vel obliuionē induceret cæterarum curarum, non, nisi qui sensibus explorarit aliquando, consequi coniectura possit. In medio loci testudo, perplexo, & canerato topiario conuestita, sellam, opacabat supernē incubās, splendido suffultam to-

ro, multo auro, argentoque lucidam, & illustrem, pendentibus vndique margaritis. In sella regio ornatu corporis, oris incredibili dignitate, constanti iam ætate Virgo pulcherrima. Circa Virginem haud multum inter se dissimili venustate formæ (qualis videlicet eiusdem indolis in consanguineis similitudo spectari solet) aureis amiculis velati frequentes adstabant puellarum, & puerorum globi. Reginae subservire videbantur, e sella cælum, maria, terras, nutu, gestuq. moderanti. Horum alij, facto choro vocu, ciliarum, neruorumq. concentu, carmina modulabantur: alij tamquam auram refrigerarent, euentilatis vtrinq. carbasis, Reginae ventulum faciebant. DEI mater erat, quæ lætissimam hanc sui speciem obijciebat AGNETI: quò illa difficillimi morbi molestias futuras, & iam aduentantes, huius lætissimi conspectus recordatione lenire posset. Jam quantum illud, quæso, fuerit? Auditores, quòd huic Virgini nihil immortalis sponsus denegabat! cur autem negaret? quæ cum maximè cælestium gaudiorum affluentia maderet, cum potiretur maxime voluptate diuinitus impertita; nihilo tamen se-

DE B. AGNETIS LAVDIB. 23.

Secius ipsum illum sensum, ipsam illam
 lætitiæ iucunditatem, vt illa sua perpetua
 crucis acerbitate temperaret, ad infimū
 sese demittebat obsequium vltimæ neces-
 sitatis. Ergo contra voluntates ire: spi-
 ritus frangere: sublationem animi pre-
 mere: nihil ineptæ lætitiæ concedere: co-
 gitationem à rebus lætis ad mœstas ima-
 gines traducere: sensibus imperare: in-
 potestate cupiditates habere: motus ani-
 mi regere, versare, quocumque ratio sua
 deret impellere: facilis aduersus equa-
 les esse: superioribus ætate, locoq; plu-
 rimum credere: ingenij tractabilitate fle-
 xibilis: omnibus obsequens: aduersa ne-
 mini: sororibus vera videri malle, quàm
 blanda, si veritas ageretur: malle blanda,
 quàm mœsta, si cuiusquam animi mœ-
 tor minuendus esset: sibi nihil eximiū
 arrogare: summam tantum virtutis ca-
 pessere: fidem, misericordiam, bene-
 uolentiam expromptas habere: functio-
 nes humilium munerum obire: tergere:
 lauare: coquere: secum nihilo minus hæ-
 bitare: lectulis sororum ægrotantium as-
 sidere: nihil demum in tuendis iustitiæ
 partibus prætermittere rerum illarum,
 quas in sororis ocio Matthæ sedulitas re-
 qui-

quirebat. Et quidem plura prætereo, quam dico: ne citius vos audiendi, quam ego finem faciam dicendi: tamen illud, quia nouum est, & inauditum, præterire tacitus nullo modo possum. Dominico die (fides huius facti penes Raymundum est) Virgo sese commentandi studio in solitudinem abdiderat. Hic diuinis voluptatibus vberrimè resecta, tamen ab illa numinis indulgentia diuelli non poterat. Instabat sacrificij tempus, quod illo præsertim die non obire piaculum erat. Quid faceret? discederet? sponsum desererebat. maneret? offende-
bat. rogaret, ne abiret? insolentis erat. vt abire liceret, oraret? non audebat. obsequium humilitas postulabat: præsentiam charitas exigebat: Ecclesiæ non parere nefarium erat: amori repugnare violentum. hærebat: æstuabat: quid cõsiliij caperet, nesciebat. Explicat nodum Deus, & ipse Virginis præsentia delectatus, illam dimittat? at sponsam mœrere cernit. retineat? æstuarere non vult. discedat ipse? minus facilis videri posset. permaneat? præcepti vis remittenda nõ est. in illo temporis articulo præsentia Virginis carere velle, fortis esset; nolle,
di-

DE B. AGNETIS LAVDIB. 25

diligentis . quid agat ? cū eius absentiam Ecclesia non ferret , amor præsentiam flagitaret ; ne quid illi negasse videretur , maluit virginem sacrificio non adesse , quàm fruendi sui iucunditate priuari . Nec mirum , si , qui Dominus est etiam Sabbathi , sponsam sui cupidissimam diei religione liberavit , Dei requiete refecit . Ergo cælestem illico ministrum ad Virginem , cum sacrosancto Christi corpore demittit : ne , cuius contemplatione tantopere oblectabatur , amoris pignore careret , communionē corporis . Magnum est hoc , Auditores arctissimæ familiaritatis argumentum ; mirum , inusitatum , nouum : & , quod sciam , ante hanc Virginem illo modo concessum nemini . Ac , si semel tantum illi concessum fuisset , tamē nimium multum videri posset : nunc idem in eadem sæpe reuocatum , pene iam dixerim vsitatum esse cœpit . Decem enim postea continentibus Dominicis diebus eiusdem muneris , eadem largitate cælesti ministerio vegetata est . Quid ? quòd cū illi , quemadmodum diximus , difficillimus morbus immineret , quo morbo cōfecta demum Agnes

26 ORATIO PRIMA

ad Agni nuptias decesfit, cuius animū ante corpore saginauerat, sanguine colorauit? prorsus eadem benignitate muneris, simili functione cælestium, specie diuersa virtutis, charitatis maiore documento. Ut enim Pater Deus, ea nocte, quæ Deo Filio morituro suprema fuit, impendente fœdisima tempestate postremi laboris, per cælestem ministrum calicem obtulit Christo: sic Christus ipse sponsæ, quam vnice diligebat, vltimum discrimen adeunti, sanguinis sui poculum non semel, aut iterum, aut tertio, sed sæpius propinauit: ne videlicet, quandoquidē verus amor ex similitudine spectari solet, eius exitus dissimilis videretur, cuius fuisset vita simillima. Non sum nescius, hæc mira quibusdam videri: quæ si mira solummodo, non falsa dicunt; cum capere se posse negent, ob imbecillitatem ingenij, ferendi quoquomodo sunt. si falsa esse contendunt, propterea quòd à summa dignitate numinis illis hæc discrepare videantur; ne quid dicam grauius, viderint ipsi de dignitate quàm rectè iudicent: de bonitate certe diuina nimis angustè, demissèque sentiunt.

Sic

Sit ita sane, dixerit quispiam. fuerit Agnes Deo familiarissima. concedatur (quod, si negetur, obtineri nullo modo possit) non aridam, non exilem, nō sterilem, sed vberem, ac feracem innumerabilium bonorum istam in Agnetē numinis voluntatem fuisse. Verumtamen Agnes frugifera si fuit, sibi fuit: at, quemadmodum ista domestica virtus alijs fructuosa fuerit, requiro. Quid tandem boni peruenērit ad Rempub. ex ista quietæ virtutis effectrice beneuolentia numinis? quid? quasi vero non ipsa princeps, eius beneuolentię propago, iustitia bonum publicum, maximumq; sit: aut quisquam amicissimus Deo possit esse, quin idem simul iustissimus sit, & ab omnibus honestatis partibus usquequaque cumulatus: aut Rebuspub. non vnicè profit, in terris esse, qui, quoties sit opus, qua pollet apud Deum gratia; nunc iracundiam summi vindicis mitigare possit, nunc optimi parentis ad beneficentiam prouocare bonitatem. Et quidem Agnes quā sæpe prouocauit? percurrite, quæso, cogitatione nouem, & triginta Virginis annos, vitæ curriculum eius etati breuissimum,

immensum gloriæ; nullum punctum temporis vacuum eius maximo aliquo beneficio reperietis: ac simul intelligetis stultissime conqueri mortales de breuitate vitæ; cum in exiguum illa vestigium temporis, non tam sibi viuendo, quam de omnibus optimè merendo, immortalitatem nominis, & innumerabilia prope modum decorum honestameta concluderit. Breuem quidem vitam acceperat: quam tamen fecit, dum meliore sui parte sibi, Reip. publicæ viueret, non ætate corporis, sed mentis æternitate longissimam. In hoc igitur angustissimum vitæ spatium, quemadmodum ille nescio quis in perexiguam membranam Iliadem Homeri, sic illa virtutum æternitatem, & immortalitatem nominis illigauit. Hic exorata pax: hic diffidia sublata: hic conciliata concordia: hic templis indueta religio: hic annonæ laxata caritas: hic opportuna frugibus impetrata tempestas: hic nefariorum hominum præceps improbitas à scelere reuocata: hic reprehensa crudelitas: hic incitata clementia: hic innocentia recreata: hic audacia compressa: hic omnium morborum genera depul-

pulsa: hìc vita functi è mortuis excitati:
 hìc elementis ipsis, & aquis salubris in-
 fusa perennitas: hìc omnis virtus ad om-
 nes officij partes exposita: iustitia, sa-
 pientia, fortitudo, temperantia, leni-
 tas, fides in medio collocata: mores e-
 mendati: expiata lupanaria: fundata
 templa: virginum instituta collegia: san-
 ctitatis institutio ciuitatibus tradita:
 propagata demum ad posteros exem-
 pla probitatis, simulacra virtutum, or-
 namenta morum, auctoramenta cæle-
 stium, inuitamenta laudum, decreta
 sanctissimæ disciplinæ. Themistocli So-
 lonem anteponunt Rhetores, quòd vi-
 ctoria Themistoclis ciuitati semel pro-
 fuit, institutio Solonis semper. quòd si
 multò fructuosius, & gloriosius est, vt
 gloriosissimum, ac fructuosissimum
 semper est habitum, de ciuitatibus op-
 timè quàm diutissime mereri; erit hoc
 in vltima parte tuæ laudis, Agnes, oram
 vltimi nullam in communi beneficentia
 cerni virtus tuæ. Tu non viua solum ci-
 uitatibus, sed etiam mortua profuisti: si
 mortua vere dicitur, cuius animum Cæ-
 lum accepit, memoriam in templis Re-
 ges requirunt, salubritas è corporis in-

teritu reuiuiscit, virtutes è familiarum institutione repetuntur. Audistis, opinor (omniũ enim sermone percrebuit) quoties instet aliqua publicæ rei calamitas, ex eius corpore futuræ pestis indicem sudorem erumpere. Ita est, quemadmodum dicitur, Auditores: omnino, cuius tactus corporis Cratianas aquas vbertate primum, deinde salubritate sic auxit, vt præsens ex ea peteretur medicina morborum omnium; eiusdem sudor corporis impendentia Reipub. mala tanto ante denunciat: quæ vel populi ferre moderate, vel ciuitatũ rectores prohibere possint. Quæ virtus igitur, & quanta, Deus immortalis, est, per quam, & omnia beatæ vitæ commoda Respub. consequuntur, & omnibus medentur incommodis vrgentibus, & futuris?

Diximus de commoditate: nunc, quod erat in propositione tertium, de disciplinæ diuturna sanctitate videamus. Quo de genere sic sentio, Auditores, mediocritatem illam Euripidis auræ, ab Aristotele sæpissime laudatam, cum in rebus omnibus diligenter, tum in exercitatione virtutum multo diligentius

us esse retinendam: propterea quod tantum virtus à vera ratione distat, quãtum à moderatione discesserit: neque quidquam omnino constans, aut diurnum esse potest, quod non custos illa decori mediocritatis ratio moderetur. Robusti est labores perferre: molli sapientis; hoc est, fortis, & ipsa virtutis ratione moderati: horum vtrius subtrahas, corruat alterum necesse est. Scio quosdam fuisse minime quidem malos, sui nimium amantes: hi splendido virtutis nomine perstricti, eiusque quam vnam propositam habebant, suauitate deliniti, rem umbratilem esse virtutem, & delicatam putabant. Apud hos nihil viuudum, nihil austerum, nihil forte, nihil robustum, præter speciem, nihil virile reperiens: nomine tantum virtutis efferuntur: quid ipsa polleat, ignorant: atque esse sibi tunc beatè putant, cum blanditias illas ex Cantico verbatim edidicerunt: oscula, vina, vbera, odores, vnguenta: tum hortulorum amœnitates, accubationes epulares, auram, & quietem in meridiem, murenulas aureas vermiculatas argento, laquearia cedrina, & cupressina, le-

Au-

&ulos argenteos pomis aureis asperfos,
 quia suauiter influunt in aures, admit-
 tunt facillime, atque in numerato ha-
 bent. Contra vero laboriosæ virtutis
 experimenta tanquam cruciamenta re-
 pudiantur animorum. Ergo taberna-
 cula pastorum ex eodem carmine, myr-
 rhæ fasciculos inter vbera collocandos,
 equitatum, currus, Aminadabi quadri-
 gas, leonum cubilia, latibula pardorū,
 castrorum aciem instructam, clypeos è
 turre suspensos, decolorem ex Sole vul-
 tum, excubias nocturnas, errores,
 vulnera, quia videntur ærumnosa per-
 pessus, quasi qui non Christum, sed Epi-
 curum sectentur, auditu percipere non
 possunt, animis respuunt, ad se pertine-
 re negant. Itaque quoad sensus ille, ve-
 lut aura voluptatis, aspirat, bellissimè
 vehuntur: si tantisper hæserit, continuo
 tanquam reflauerit, à Christo retror-
 sum vela vertunt. Ecce autem alij vir-
 tutem verbis, vt aiunt, Herculis inua-
 dunt: tristem quandam, ac trucem mo-
 rum incommoditatem à Stoicorum, &
 Cynicorum importunitate meditantés.
 Incultum illis ingenium: asperi mores:
 rarus affatus: vultus horridus: cultus

corporis obsoletus: mœstis supercilijs adducta frons, vt illa Rempublicam, tanquam Atlante Cælum, sustineri putes. Calamitosissimi mortalium, nec Brachmanum quidem inconditam feritatem, aut Druydum sæuitiam immanē à se remoueri iudicant oportere: virtutis vim omnem in aspero, agrestiq; vitę cultu, ac feritate ponunt. Itaque quibus honestatem voluptas eripere non potuit, extorquet immanitas. Aliter in Agnete sese ostendit veræ honestatis decor. Ergo perpetuus, & costans, eodemq; tenore productus vitæ color: erat illi celsus animus, alacer, erectus, ardens, egregie factus ad honestatem. ingenium come, liberale, iucundum, & quod, idoneam Dominici disciplinam aliquando nactum, nullam officij, decoriq; partem præterire posset. Vultis illius ætatem inspiciamus? sane vultis, ab in cunabulis ordiamur. inde vsque sensim producta virtus in omnem vitam eius intenta pertinet. Principio matri, dum nascitur, puerperium lætum, ac splendidum attulit: cereis facibus compluribus circum puerperæ thalamum, Superùm, vt credi fas est, opera dispo-

fitis, & ad multas horas collucentibus. Aderant matronæ complures nobiles, puerperæ difficillimo eius tempore optulantes. imminentes aëri, clarissimo splendore, faces conspicatæ mirabantur omnes. Manifestares erat: dubitari non poterat; vera cernebant: sed unde penderent, unde prolatae fuissent, ambigebatur. Dum nihil dignum, aut verisimile reperiunt; cælitus esse promissas arbitrantur. quod suspicentur, aliud nihil habent. Et vero cælestibus curæ fuisse, natalem, ut puellæ diem illustrarent, & ad populum fama pertulit, & Politianis ita persuasit; ut ad hanc diem nemo Politianorum unquam fuerit, quin ambigi de re tam manifesta, tamq; testata temerarium putaret. Diceret hinc aliquis, aut fortasse dixit diuinitus afflatus aliquis: Iam nunc in isto vestibulo lucis augustam puellæ speciẽ venerari decet: quod erat æterni sponsi proprium, cum sponsa communicatur. Sponso nascenti nouum sidus, noua flamma præluxit: ortum sponsæ, cælesti splendore diffuso, natalitiæ declarant faces. Quia licet, ò cura cælitum Virgo, de te nobis omnia præclara iam

nunc

DE B. AGNETIS LAVDIB. 35

nunc augurari libet . tibi nequaquam
olim vitæ cursus obscurus erit , cui con-
tingit illustris ortus . ac nihil in ævo vir-
tutis tuæ terrestre , nihil inglorium fu-
turum , natales cælitus illatæ præmon-
strant faces . Itaque quemadmodum
sedulæ , fauorum opifices . apes succum
aëris , cælestemque rorem ex omni flo-
re depastæ , cereas illas , vt ita dicam ,
vrbes moliuntur , easq. melle consti-
pant , non sibi solum , sed etiam nobis ;
sic tu , quia tibi non tota nasceris , sed
è virtutibus tuis plurimum sibi Cælum ,
& patria vindicabit , suauitatem ex om-
nium virtutum honestate delibatam in
commune conferes , optime disciplinæ
sobole propagata . & hæ quidem faces
luce lucent aliena : tu ceterorum hono-
re fulgebis , & tuo . faces corripuerunt
aliunde flammam : animo tuo lumen
afflatur è cælo . quem ipsæ nutriunt , igne
colliquescunt faces : te , materiam amā-
di præbituram Deo , diuini amoris
flamma depascet . complures simul in
ortu tuo præfulgent faces : quia vita ti-
bi non vnica , nec simplici virtute nobi-
litabitur . facibus illatis nocturnæ tene-
bræ minuuntur , virtutibus tuis tenebri-

36 ORATIO PRIMA

cosa vitia decedent. nocturnum iter il-
 lustrant faces : tu nobis errantibus præ-
 lucebis exemplis , & offensionum impe-
 dimenta remouebis . Postremo calo-
 rem faces cum luce suppeditant; homi-
 num pectora vitali charitatis tuæ lumi-
 ne concalescent . clara nasceris , victura
 præclarè , nunquam obscura morieris .
 nobilitatem nominis , auspiciam pro-
 mittit natalis luminis . Hæc aliquis for-
 tasse vaticinabatur , & verè . igitur ad
 reliqua pergamus . Iudicandi tempus
 anteuenit studium supplicandi : sic , vt
 eius infantia frustra requiratur in eius
 ætate , quam ætate maturior pietas pro-
 pemodum interceptit omnem , & quod
 quinquennis fecerat ista , quæ iacet ad
 aram in Rosario Catharina , genere Se-
 nensis , virtute cælestis ; Agnes biennio
 citius trîmula representauit nam pre-
 cationis formulam à Christo traditam ,
 & salutationem Angeli non arripuit so-
 lum (quod in illa tamen ætatis imbecil-
 litate mirum esset) sed etiam idētidem,
 sic , vt omnino sapere videretur , ab
 æqualium collusionibus in solitudinem
 vspiam seducta , memoriter , supplici-
 ter , diligenter vsurpabat , opem expo-
 scens

DE B. AGNETIS LAVDIB. 37

scens à cæli Rege. Atqui hanc Virginis pietatem non, vti dicitur, in cuti fuisse, nec in specie tantum honestam, aut ex leuitate puerili, declarauit id, quod postea consecutum est. Nec enim ita multo post, amoris tæda vehementiore tacta, maioreque inflammata specie sanctitatis, cælum mente complexa, voluntaria sponsione florem virginitatis addicit Deo. Laudem hanc immortalitatis esse, non ætatis, nemo dubitabit; si secum ipse recordari volet, quemadmodum teneritas quædam, & mollities illius ætatuæ, neque res optimas dispicere prudenter, neque suscipere cõstãter, neque certo bonorũ, & malorũ fine cõstituto, consilia dirigere, neque cursũ omnino vitæ, sicut decet, ad laudẽ, & honestatẽ instituere possit. Virtutis enim, & beatę vitę lumen serius apparet: vt in multis, etiam prouecta longius ætate, vix existat. quare Plato præclarẽ dixisse visus est beatum, cui vel vnã certam sententiã assequi contigerit in senectute. Nunc autem, cùm expressa cernamus in Agnetis infantia lineamenta sapientiæ, constantissimæq; vitæ, quæ leuiter plerumque in ceteris adultæ iam ætatis

38 ORATIO PRIMA

hominibus adumbrantur; profectò maiore quodam, quàm vsitato, more præsentiam illi Numinis affuisse statuendū est. Refert hoc loco meminisse, quanta fuerit in illa pueritia, quamq. accurata consideratio, cognitioq; rerum cælestium: Refert cognoscere, quàm longe à puerili leuitate secederet, & quàm fortis esset, quàm temperata, quàm iusta, quàm prudens in suscepta colendæ, fruendæq. sapientiæ ratione moderatio. Vidisses paruulam supra modum ætatis ingenio seueram: missa paulò ante nutrici mamma, diuinæ sapientiæ velut vber auidius appetentem, à fororijs, sobrinarum, & consobrinarum lusionibus abstinere: pedem extra conclaue maternum nunquam, nisi iussam, efferre: viciniam omnino nescire: publico libentissime carere: rarò puerilibus cœtibus aggregari: æqualium comestationibus interesse nunquam: domesticis etiam familiarum (vt erat in ampla, & locuplete domo nata) conuiujs frequentibus infrequentem esse: cognatorum, & affinium, qui tantam indolem Virginis amplexati insatiabiliter oscularentur, mollem indulgentiam auersatis

paternam domum credere sibi, tamq̄a
 hospitæ, non habitandi, sed commo-
 randi locum assignatum à Deo: leueris
 sermonibus aures, animumq. diligentius
 aduertere: plurimum in publicis Ec-
 clesiæ sacrificijs, precibusq. ac concio-
 nibus versari: ex ijs, quæ digna scitu iu-
 dicasset, animo combibere, memoria
 sepire, rebus in actum fideliter prouo-
 care. tum hæc omnia non aspero, non
 agresti, non pertinaci more retinere
 mordicus: sed interdum remittere pru-
 denter: & illam quasi mœstitiam exhi-
 larare verecundè, seueritatemq. morū
 obsequenti facilitate quadam, atque
 ingenij festiuitate condire. Ductus erat,
 statusq. corporis ad dignitatem non ar-
 te compositus, sed sua sponte concin-
 nus: vultus à mœstitia flexus ad hilari-
 tatem: in vestitu munditiæ quæreban-
 tur, sic negligenter excultæ, magis vt
 offensiones vitaret oculorum, quàm vt
 illam rem sua cura, suaque diligentia
 dignam putaret: incessus ad constanti-
 am temperatus: verba numero pauca,
 pondere sententiarum multa, suisque
 æstimata momentis: risus rarus, incer-
 tus, breuis, humanitatis index: expli-

cata supercilia viuidis luminibus, & serenis: animus integer, & intentus, caelestium capax, obsequio promptus, officij gnarus, iustitię tenax, docilis, impiger, constans, sui compos, & rector, humana contemnens: & quod illi primum semper erat, apprime castus. Vbi vero (quod vti diximus, identidem, accuratissimeq. factitabat) in intimum cubiculum ad aram domesticam orandi gratia secessisset: hinc, excepto genibus corpore, palmisq. suppliciter, aut ad pectus admotis, aut supinis, aut duplicatis, animum à sensibus auocabat, & spem omnem, amoremq., quoad posset, transfundebat in Deum. O tecta illa, quę tãtam indolem educabant, beatissima! quę tum in illa domo dicebantur, quę legebantur, quę cogitabantur? officiorum rationes: honestatis fines: admonitiones temperantię: iussa prudentię: verecundię leges: modestię præscriptiones: decreta sapientum: ornamenta virtutum: hortamenta probitatis: exempla meliorum: incitamenta beneuolentię: diuinę monumenta charitatis. Vos, vos appello, Politiani colles, vos arę, vos templa,

vos odea, vos facella testor, in quibus illa plurimam pueritiæ partem tranfigebat: ecquid illius paruulæ religione, sanctitate, pietate, modestia moderatius, sanctius, grauius, in magnificentius ad vos accesserit? cuius quidem accedentis ita iucundus ac gratus conspectus erat; vt ipse locus appetere venientem, atque affari quodammodo, ipsi prope parietes gestire viderentur. Hæc vita Virginis erat: & eius Virginis, quam, nisi diuinus amor tantæ mentis affictor, ad tantam morum honestatem nemo alius informare potuisset. Agnes igitur in omnium auribus, oculis, animis habitabat: & quò tandem tantæ virtutis indoles euaderet, spe præceperant, taciti expectabant. Nonum annum vix attigerat, cum multis precibus tandem parentes exorauit, vt horum Patrum disciplinæ, quæ tum, vt semper, ex omnibus vna numerabatur excellētissimarum officina virtutum, & nomen daret, & reliquum omne tempus ætatis addiceret. Nihil hic vulgare, nihil mediocre cogitabat: hanc suam domum dicebat. hic tanquam idoneum naçta solum, & comprehenso, quæ radices al-

tissimas ageret: stirpibus penitus infixis, & corroboratis; patulisq. virtutum, vt ita dicam, ramis vndequaque diffusis; breui tanta stetit, quantam assequi cogitatione vix possumus, oratione ne vix quidem possumus. Alij continuo mores: idē animus caduca despectans, & se ipso melior in dies, & ad spem immortalitatis erectior. & tamen sic summa spectabat; vt obtemperando, vltimæ necessitatis infimis sūctionibus adharesceret. Hæc sedes erat: hic fixo vestigio, virtutes omnes avidissime complexa, post quinquennium cæteras docere diligentissimæ cœpit, quod ipsa diligentius didicisset. Quintum enim; & decimum annum nondum exegerat, cūm Porfennij (oppidū id est in Hetruria ad Clusinas paludes, à Porfenna, vt ferunt, Hetruscorum Rege conditum) cœnobium Virginum à se constitutum cœpit iam cæterarum magistra moderari. Porfennij quod ætatis fuit, non tam vitæ, quàm virtutis ætas fuit. Hic acerrimum illud quindecim annorum ieiunium inchoatum, ac perpetuò custoditum, aduersariam sensibus mentem, & cælestium appetentissimam diuinæ vo-
lu-

Iuptatis vbertate saturavit. Ac nescio,
 an illud magis mirandum sit; quòd in ar-
 ctissimo illo vitę genere, cùm ita duri-
 ter ingenium, ac corpusculum haberet
 suum, rationem tamē habebat humani-
 tatis: & incredibili sese facilitatis, & li-
 beralitatis oportunitate cæteris dabat.
 Quid reliqua persequor? plenissima
 sunt, quæ deinde sequuntur, honestis-
 simorum consiliorum, & factorum: nec
 minus postrema medijs, quàm media
 primis eodem ducta filo summa cum
 dignitate respondent: neque enim, vt
 Apelles, cùm exordium vitæ, quasi ca-
 put, politissima arte perfecisset, cete-
 rum corpus reliquit informatum, ac ru-
 de. Verum deberi diutius patriæ tan-
 ta virtus non potuit. itaque post quin-
 tum decimum annum, cùm trigessimum
 esset ingressa, Politianum patriæ voce
 reuocatur. Apud suos incitator, quā
 ante, cursus ad omnem laudem suscep-
 tus est: quò maius theatrum erat, &
 quò vitæ meta propinquior. Ad oppidi
 pomœrium collis est, in tumultum ascē-
 su facilem sensim elatus. hinc fœdæ pas-
 sim cellæ meritoriarum muliercularum,
 iuuentutis Euripi, pudicitie Syrtes erāt.

ex hoc vitiorum, vt ita dicam, omnium diuersorio coruorum ingens examē deuolans, succedentem opido puellam aliquādo certatim accessu deterrere conabatur: & conglobatum vndique rostris, atque vnguibus appetebat. Fœda visu res. inuolantes in oculos coruos abigere Virgo, seq; illa peste explicare non poterat. Obscenas aues mali Dæmones, loci custodes, aut immiserant nescio vnde concitas: aut ipsi sese teterrimarum auium imaginibus occultauerant, qui Virginem flagitiosissimis omnium scelerum auctoribus inimicissimam vexarent: veriti nimirum, ne, quam opidi partem luparum ipsi ganeis polluissent, eam huius Virginis aliquando sanctitas expiaret. Nec secus, atque coniectura erat, euenit. Politianum enim Porzenio regressa Virgo nihil habuit prius, quam vt pessimis mulierculis aut eiectis, aut ad relictam pudicitiam reductis, infamem illum adolescentiæ naufragijs perpurgaret locū. Quo pacto, continuo templum ibidem maximæ Virgini collocavit: vt vbi perditissimę corruptelæ veneficijs pudor antea conflictabatur, ibi sacrarium pu-

DE B. AGNETIS LAVDIB. 45

dicitæ religiosissimum cerneretur. Tertium addit, & quidem honorificentissimum publicum munus, integritatis suæ testimonium, argumentum singulare probitatis, asyllum pudoris, sanctimoniam, cæleste perfugium, Virginum Collegium ex Politianæ nobilitatis flore conscriptum. hoc quoque Politianum cœnobium Dominici castissimis legibus septum, Agnetis consilijs institutum, Agnetis moribus temperatum; dū Dominici Patris vestigijs, & Agnetis Matris exemplis insistit, emulatur in Agnete Dominicum, Agnetem in Dominico meditatur. Restat exitus, actus Virginis extremus: honestissimis vitæ principijs, medijsq. præstantissime virtutis temporibus summa cum similitudinis, & constantiæ dignitate consentiens. Neque vero, quemadmodum inepti Poëtæ solent, cum omnem quasi fabulam superioris ætatis diligentissimè perscripisset, supremum actam vitæ neglexit. Hic mea vox deficiat, necesse est: & quo loco Virginis sibi semper simillimæ virtus pulcherrime stetit, vos Orationem meam succumbentem subleuetis oportet. Quis enim facis pro
di.

dignitate, vel desiderium beneficentissime matris deplorabit: vel integerrimæ Virginis honestissimum exitum prosequatur? Quis occasum tanti luminis (mœstissimum ne dicam, an lætissimum?) certè tamen occasum, æquo animo recordari potest? dicam tamen, ut potero, quando quemadmodum cupio dicere non possum. Iam fessum laboribus corpusculum Cælum appetens animus Virginis, tota cogitationum, ac voluntatum suarum mole subnixus, & virtutibus exaggeratus deserebat. Iã eius animi receptum à rebus humanis in arcem beatæ vitæ, & reuocationem Virginis è terris canebat Deus. Cratianas aquas, quas, recuperandæ salutis gratia, sororum coacta precibus adierat, minus in se salubres esse senserat, quas alijs ipsa fecisset saluberrimas, ac salutares, pulcherrima sobole religiosissimam disciplinam fundauerat. Porsennij, primum eius domicilium Virginum frequentia, virtutum exemplis florebat: Templum opere nobilissimum, religione sanctissimum ad infame paulo ante Pomœrium stabat: lectissimarum Virginum numero, nobilitate, virtute Po-

litianum Cœnobium frequentissimum videbat. Felix omnibus, vni sibi videbatur infelix: quæ grauissimi morbi molestias amoris erga sponsum immortalis iucunditate mitigaret; amorem ipsum sponsi conspectu explere non posset. vitam quàm alij longam rogant, tam illa breuem: formidabilis plerumque ceteris, illi mors erat optabilis. Adfuit tandem implorata sæpe, meditata semper: si tamen mors illa dicenda est, ex qua vitæ beatissimæ virtutē consequens aperitur æternitas. Annus eius ætatis agebatur vndequadagesimus: fundatæ vero communis salutis, à millesimo trecentesimo decimus septimus. ipsa consilij compos, animoq. si quando, tunc maxime vicens, affixa lectulo decumbebat ex morbo: intempesta nox erat xij. kalen. Maij: summo rerum silentio, quo tempore fere somnus arctissimus mortales cõplecti solet, sponsus adest: neque Virginem, vt fatuas, imparatam offendit: nam, & egregie lampadem adornauerat, & eius animus, vt cum maxime vigil, in excubijs erat, atque eminebat è corpore: certissimæ spei certissimum argumentum animi tranquill-

quillitas omnem nubeculam timoris
 eiecerat, atque ex oculis elucebat: nec
 alacritas quidem morientis in illa mali-
 gnole defuit: cuius colorem, risum in
 vultum pectoris hospes asfiduus è cor-
 de profuderat Deus, finis instabat: &
 illa iam Cælo poscebatur, gloriæ matu-
 ro exitu, ætatis peracerbo. O illa Vir-
 ginis deficientis suprema vox, sororum
 adstantium affata mœrorem: certissi-
 mus index integerrimi pectoris: immor-
 talis erga filias benevolentia testis: sin-
 gulare perpetuæ beneficentiæ pignus:
 egregiæ voluntatis in patriam obles: &
 suscepti semel Politianorum patrocini-
 j, nunquam in posterum apud Deum de-
 futuri, fides. O illa Virginis extrema
 vox, quàm optimæ spei certa videba-
 tur! quàm plena fiducia, consilij, pie-
 tatis! quàm illis moribus digna, quàm
 digna vita! Quàm illi sapientiæ con-
 gruens! quàm ab illa constantiæ digni-
 tate non discrepans! Adstantibus circa
 lectulum obeuntis, mœrore confectæ
 Virgines vberrime flentes: solitudinem
 suam plorabant: matrem, filiam, so-
 rorem, magistram, sociam, ducem, ut
 quamq. memor officiorum dolor com-

monebat, appellabant: tali Parentis optimæ præsentia sublata, quam vitam in posterum sibi futuram? illamne sapientiam? illumne florem eripi sibi virtutis omnis? Quibus illa subridens: Per ego vos, inquit, filiæ, vestram in communem sponsum fidem obtestor, memores in cuius fide sitis, ne mœrore conficite vestrum animum, & meum: lacrymis, quæso, Christianæ iustitiæ minimè necessarijs, temperate. mea neq; misera vita fuit, neq; mors erit infelix, & sic habetote: me, postquam liber animus meus in Cælum è vinculis caduci corporis euolarit, verè victuram, & memorem vestri futuram semper. Non enim nihil ad animum meum, vobis olim eiusdem instituti religione coniunctissimum, & multorum annorum necessitudine copulatum, quamvis beatum, & huiusce mortis, quam vos vitam vocatis, expertem, vestra felicitas pertinebit. Nequaquam enim, extincto corpore, charitatis sensus extinguatur: quæ si maximè viget in cælo, si sola regnat; respectabit identidem, mihi credite, sorores, vobis coniunctissimus animus meus ex illa tanquam im-

mortalitatis arce mortalitatem, & solitudinem vestram. Hoc verò domicilium, tolerantia vestrae gymnasium, & hanc patriam virtutis vestrae commune theatrum, in fidem meam receptum, nunquam vacuum, aut desertum charitas esse patietur. charitas immortalis est: ne metuite, mea mihi luce chariores filiae, fidei meae Sponsorem, & perpetuae voluntatis obsidem Sponsum habebitis, qui me nunc appellat, meum. Quod reliquum est; optimum, & primum meum, imò Sponsi, consilium est, votorum ut fidem sanctissimam iudicetis, ac nihil illi Principi rerum acceptius in terris esse statuatis, quam castum iustitiae cultum, ac sanctitatem. Inter vos amate plurimum: disciplinae vim ne resouite: concordiam retinete: maiorum imperijs obtemperate; charitas suprema lex esto. Nunc ecce vocor, o filiae mihi iucundissimae: Iesus vos amet. Valet, Iesus, &, Ego venio, postrema Virginis vox audita est, quo dicto, defunctum humanis periculis animum, Sponsulo debitum, emisit in Sponsi sinum: & quasi corpus in sompnum componeret, optime spei plenissima coquiequit. Hic

vero Virginum dolor, ipso desiderio tantæ matris rescissus, eò videlicet acrius recrudescit, quò beatior videbatur, & melior, quæ decesserat. Tunc maxime, cum illa singularis sanctitatis argumenta præclarissima cognouerunt, quæ mortem Virginis in ipso consecuta temporis vestigio vnd' que nunciabantur. Infantes enim Politiani pueri, qui nondum per ætatem vsum vocis adepti fuissent, parentibus excitatis (somnus enim erat concubiæ noctis altissimus) clara, articulataq; voce testati per oppidum fuisse perhibentur, Agnetem in Cælum ad Agni nuptias abiisse: Virginum vero quantum erat extra cœnobium in oppido, Numinis admonitu, priuato consilio secum id agitasse dicitur, minus vt hoc sibi proprium deposcerent; vt, maritæ quæ essent reiectis, ipsæ priuatis exequijs Agneti iusta persoluerent tanquam nefas esse ducerent, integerrimum eius corpus, integerrimi quondam animi domicilium, aliarum quàm Virginum puris manibus attrectari. Neque publicum Politiani consilium recusabat, quò minus ex Senatusconsulto Virgines Virgini parentarent. cum au-

tem deliberaretur de condiendo, condendoq; corpore; tanta repente vis olfactu suavisissimi liquoris è digitis exfudasse fertur, tantusq; odor è membris omnibus exhalasse; vt satis appareret, ex quo corpore tanta suauitas emanaret, si corpus illud insepultum esse voluissent, nec insincerum futurum, nec alienis odoribus, aut conditionibus indigere. Vera conijciebant. nam hodie sic integrum spectatur, vt propemodù spirare videatur. Nihil mihi minus in hac laudatione propositum est, quàm hæc illustria, sed externa miræ sanctitatis indicia, quæ Miracula dicimus, recensere: de toto hoc genere [verbo dicam, longum negotium esse, si persequi numerando velim, quæ cum ante Virginis obitum per omnem ætatem, tum ad nostram vsque memoriam post eius obitum ostenta, genere magna, nouitate miræ, multitudine varia contigerunt: ita plane, vt intelligi liceat, Agnetis non modo sanctitatem, sed beneficentiam etiam esse diuturnam.

Venio nunc ad singularem Virginis huius præstantiam: qua de ultimo loco constitueram me esse dicturum. quam
ego

ego partem Orationis, ne longum faciam, inuoluam necesse est. Ac quemadmodum Timantes ille, nobilis pingendi artifex, quem sensum doloris in Iphigeniæ patre assequi penicillo non poterat, occultabat: cum tamen artificio consequeretur, ut spectatores ipsi suspicarentur, illum sensum esse magnum: sic ego vestra coniectura abutendum mihi esse arbitror; quò per vos ipsi rem explicatu difficillimam attingere suspicione positis. Video, quàm in amplo, magnificoq. loco versor, Auditores: in quo, si liberius euagari velim, nullum finem inueniat Oratio mea. Contrà vero, si, ne magnitudine, ac multitudine rerum obruar, ex earum varietate seligam vnum aliquid, quod præstare ceteris, & eminere videatur; difficile sanè iudicium in deligendo, difficilior fuerit in deligentia moderatio: Rhetorum consilium esse non ignoro, quoties in id loci deuenerint, primum constituendum esse, quod exornandum putent: tum illud ipsum, quod sumpserint, commodè definiendum: quo descripto, definitionis vnquamque partem diligenter inspiciunt, atque per-

pendunt : tum Isocratea myrothecia scrutantur , & omnes pigmentorum arculas effundunt : exempla conquirunt : similia coaceruant : alienam laudem cū sua laude componunt : virtutem cum virtute contendunt. Quod mihi Rhetorum artificium penitus ereptum est , Auditores. quid enim ? si deligendum est aliquid , quid obsecro vos, ex Agnetis laudibus omittendum est vt vulgare ? quid vt eximium , ac singulare potissimum seligendum ? iustitiam ne præferendam putem ? est illa quidem in Agnete præstantissima : sed fortitudo videtur excellere : fortitudinem anteponam ? at illi iustitia non cedit . an temperantiam ? prorsus id amplissimum ornamentum est : sed sapientia videtur illustrior . sapientiam ? hæc ipsa temperantiæ societate laudabilior existimatur . an eius tranquillitatem , & otium laudem ? nihil actuosius . an negotium ? nihil sedatius . religionem ? humanissima est : humanitatem ? religiosissima . parsimoniā ? cum liberalitate disceptat . liberalitatē ? cum parsimonia dimicat . At submissionem animi præponam . quæ ne magnificentiam nunquam deserit ? Ergo

ma-

magnificentiam, quæ nunquam ab animi demissione distrahitur? quid si taciturnitas anteferatur? hæc verò confideratam Agneti peperit in dicendo curâ: at eius omnis oratio tacendi studium præcipuè commendabat: num ne seueritatem assumam? hæc cum clementia cohæret. clementiam? cum seueritate sociatur. auctoritatem? semper cum mansuetudine coniungitur: mansuetudinem? nunquam ab auctoritate disiungitur, charitas vero beneuolentiæ sic in Deum tendebat, vt ab hominibus non recederet: ita redibat ad homines, vt in Deo fixa persisteret. Quid pluribus opus est? omnis in Agnete virtus, omnis laus ita videtur alteram altera complexa; sic inuicem implicata sunt, atq; connexa omnia; vt ea singillatim inter nosci difficillimum sit: nec quidquam sine magna sui distractione possit ab altero segregari. Summa sunt in hac Virgine, præstantissima sunt, Auditores, omnia. quocunque oculos, animumq; conuerto, nihil in ea, nisi præclarissimum, ac singulare reperio. Enimvero tuam hîc vocem, non semel in Agnetis laudatione versatam, audirem libentius

tius Catharina . (Senensem appello) Cuius enim testimonio potius utar , quam tuo ; quæ tibi Virginis huius exemplum ad imitandum ea mente proposueras , tanquam cum illa tibi sperares aliquando in contentionem dignitatis esse veniendum ? Est in manibus epistola , quæ ad Christophoram , Politiani cœnobij Magistram , de præstantissimis ; atque immortalibus Agnetis laudibus Catharina scripsit . Et , quoniam huc nostra deuenit Oratio , ut Catharinæ Virginis , omnium consensione sanctissimæ , mentionem faceremus ; operæ pretium est in hac vltima parte laudationis audiri , quod aliquando Senensi Virgini de Politiana hac Virgine significauit Deus . Accipite : accipite rem cognitu iucundissimam , auditu incredibilem , grauissimorum virorum auctoritate comprobata . Raymundus auctor est (is , de quo paulo ante dicebam) Catharinæ Virgini per speciem sensibus illustrem (ut illi sese profusissimè semper dabat Deus) diuina voce fuisse demonstratū , Agnetem , in Cælo consortem equalis gloriæ sibi futuram . iterum dico , ne cuiusquam aures res tam mira , tamq.

testata præteruolet, consortem æqualis
 in Cælo gloriæ sibi futuram Agnetem
 hanc, de qua dico, ex Deo didicit Ca-
 tharina. Itane vero? cum Agnete com-
 paratur Catharina? Catharina cum
 Agnete confertur? Illane, quæso, quæ
 Christianum orbem vniuersum incredi-
 bili virtutum suarum admiratione com-
 pleuit, ac nominis sui clamore celebra-
 uit? illane, quam sibi Christus ipse de
 Cælo lapsus Matre pronuba despondit?
 illane, cui coram, affabilitate Numinis
 inaudita, præcepta doctrinæ tradere
 Christus ipse non dubitauit? quam ami-
 cè conueniebat ipse sensibus exploran-
 dus? quam frequentissimi conspectus,
 sermonisq; sui consuetudine recreabat?
 cuius in corpore sensum vulnerum suo-
 rum, & notam amoris impressit Deus?
 cuius animum immortalis charitate pe-
 netrauit? cuius pectus, exhaustum na-
 tiuo corde, suppleuit suo? quæ tantos
 habuit in amore processus, vt, summis
 Cælitum Ordinibus adoptata, summū
 inter primores Cæli principes charita-
 tis adepta principatum, ac dignitatem
 putetur? Illane magistra Regum? illa
 Principum moderatrix? propugnatrix
 illa

illa Pontificum? quæ Vaticanum columen aliquando sustinuit: quæ Petri fastigium, ac sellam suis humeris in Urbem à Gallia reportauit: quæ fessam claudibus Italiam à vastitate, quæ nobilissimas vrbes à direptionibus, atque incendijs, quæ Romanas opes, has ædes, has arces, hæc amplissima templa, Cælitum hæc augustissima tecta, hoc publicum domicilium, ac theatrum gentium à ferro, à flammis, ab interitu vindicauit? quæ Pontifices Romæ, Romam Pontificibus reddidit: quæ pietatem, quæ religionem, quæ sanctitatem, quæ concordiam, quæ tranquillitatem, quæ dignitatem, quæ Deum in Urbem ex Pontificum peregrinatione reuocauit: quæ demum Romæ Romam restituit: hæccine in Cælo cum Agnete confertur? quis vnquam id affirmare audeat, nisi qui non ignoret, alium hominum sensum, aliud Dei de virtute iudicium esse? quis quæso, cum Agnete Catharinam conferendam neget, nisi qui solam Catharinam consideret? quis affirmet, nisi qui seorsum vnâ contempletur Agnetem? Agnes Catharinæ non cedit in Cælo: Catharina non est apud De-

um

um agnete maior. Si verissimum Dei iudicium est, cur, cum summam alteram esse testaris, vt neutri quicquam derogetur non eandem præstantiam laudis, & amplitudinem gloriæ communicas cum vtraque? nihil hîc medium est: nihil est tertium: quin vera Catharinæ præmonstrarit Deus, minime dubitandum est. maximam autem olim fuisse virtutibus, nunc dignitate summam esse Catharinam, nisi de diuinæ iustitiæ bonitate malignè aliquid detrachere malumus, in cōfesso est. quin tu igitur vtranque fateris esse summam; ne, si alteram esse neges, affirmes alteram; summam dicere cogaris esse neutram? Et vero si Catharinam Virginem sanctissimam esse non ignoramus, si beatissimam, æqualem eius Agnetem, & illi præmio virtutis parem esse, nec impari merito fuisse confitendum est.

Quod si verè dicitur; oblectari te, Politiana ciuitas, immortali hac tua gloria decet: huiusq. florentissimæ Virginis amplitudine gloriari. Multos tu quidem omni genere laudis excellentissimos homines genuisti, multos, quo-
rum

rum nulla tam inuida posteritas erit, nullæ tam immemores literæ reperientur, vt de laudibus eorum maximis possint conticescere : tamen nescio quo modo iucundius, sanctius quidem certè, in Agnetis amplitudine, ac luce versaris. Suscepit ex te Christiana Resp. Marcellum Ceruinum (vt hunc primû nominem) ab omni parte laudis ornatisimum virum, regium Romani Sacerdotij principatum consecutum : què citissimè raptum, terris ostendisse tantùm videtur Deus ; vt intelligeremus, æternitatem nominis vitæ quoque compendio comparari . Habuit, & habet hæc ætas de te generis, ingenij doctrinæ, virtutis, sapientiz, religionis, honorum nobilitate singulares, ac Romanæ purpuræ splendore florentes viros . horum vel animum tuum grata memoria, vel oculos iucundissimus aspectus oblectare possit. Quis non Ruperti de Nobilibus Cardinalis amplissimi mœsta quidem, sed iucunda recordatione delectetur ? qui quidem adolescens integerrimè castus, in ipso virtutis, ætatis, & gloriæ flore cum occidit, & ipse documento fuit ad longissimam poste-

DE B. AGNETIS LAVDIB. 61

rorum memoriam honestate, non ætate perueniri. Viuorum neminem nominabo, ne cuius auribus inseruire videar: & illi quidem in eo dignitatis gradu collocati conspiciuntur, in ea sunt existimatione sapientiæ, in ea celebritate sermonis, vt, quoniam abundant suis laudibus, laudationem non desiderent alienam. Quid verò dicam de sanctissimis, ac beatissimis ciuibus tuis, numero nō paucis, gloria non obscuris: quorum animos adiuncta virtuti fama prouexit, & ad Cælum vsque celebrauit? Angelini Danesij memoriam, animo tuo penitus infixam, nunquam tu quidem sepultam esse patieris. nec profecto decet eius viri pietatem in tuo sermone non semper versari, apud quem magnus ille Franciscus hospes diuersatus aliquando, Cælum ei pro hospitio reddidit. Iacobi verò Dominicanici, cuius tui, Diatagoræ Persarū Episcopi, sanctitatem habebis in ore semper: eiusq; res præclarissimè gestas nulla consequentium annorum memoria reticebit. Ioannem quoque & Bartholomæum Martinotios, cognatione propinquos, religione germanos, Frāciscanos ambos, in Christi causa sanguini-

E nis

nis alterum Babylone prodigum , ad Memphim alterum Martyrum lauream bipartito corpore consecutum , quoad literæ loquentur , nulla non requireret ætas, nulla non admirabitur religio posterum. nam Bartholomæus alter Puciusfranciscus , despicientia rerum humanarum in S. Francisci disciplina cum obscuritatem nominis quæreret , claritudinem inuenit : & breuissimi temporis repudiata nobilitate, nunquam interituram adeptus est . Nihil vero de Nicolai Iesuati virtute dicam : qui cognomentum à Iesu facilitate mutatus , hoc præterea præmium abstulit, vt nullo vnquam tempore tantæ virtutis memoria interire posset . At Philippum Aninonensem Augustinianum , ciuem itidem tuum, in Hispania Religionis causa dissectum, Religionis auctor Christus , cum in Cælitum ciuitatem adscripsit , ab ingrata mortalium reticentia vindicauit . Bartholomæi quoq; Taurusi mens apud Deum æuo fruetur beatissimo, & in terris nunquam fama morietur . Nec memoria Paganucci Hieronymi non vigebit semper : cui tacitam, & tutam humilitatem Sancti Francisci secuto, nobilitatem

ratem nominis, quam abstulit vita, mors reddidit. Iam verò Franciscus Ceruinus, suæ memoriæ summus, idemq; religiosissimus Orator, ne quando posteritatis obscuram, & inuidam obliuionem metuere posset, non tam miraculo siderum caput ipsius præcingentium, quàm splendore virtutum in eiusdem animo collucentium consecutus est. Horum adeò ciuium tuorum, aliorumq; multorum æternitate gloriæ quamdiu voles oblaſtaberis: tamdiu autem velle debes, quoad illorum exornata virtutibus, illustrata doctrinis, instructa præſidijs, honoribus insignata, tibi ipsa nō displices: verum quoties eorum felicitatis recordaberis; toties tibi veniat in mentem, per Deum, te non tam illorum gloriæ, quàm tuæ saluti gratulari. Atq; hæc meritissimo illis. At Agnes in altissimum euecta confessum cælestium ciuium, amplissimæq; cum æquali Catharina virtutis, & gloriæ particeps, nescio quo modo maiorem à te voluntatis erga te suæ, perpetuæq; beneficentiæ fructum expectat. Huic tu Virgini, cum eius egregij patrocinijs memoriam assiduam, quemadmodum facis, & annuerſariam in

templis gratulationem, ad piam recordationem meritorum suorum reddideris; cum gratiam dignam tua pietate, dignam splendore reddideris; tamen nescio quid amplius eius immortalitas benevolentiae, ac sanctitatis praestantia a te reposcet. Quod si Politianos eius ciues haec sentire fas est; qui vobis in eam animus, Patres, qui sensus esse debebit? Politiani terris primum, deinde vobis hanc Virginem pepererunt. Vos vestrae familiae moribus excultam, Caelo primum, Politianis deinde peperistis: caducam a Politianis vitam Agnes accepit: a vobis aeternam. Politiani de ciuis nomine, ac patrocinio gloriantur: vos alumnae, vos filiae gloria triumphatis. a Politianis fuit, ut haec vestra esset: a vobis est, ut Regibus augusta sit. munus Politianorum est, edidisse, quod erudire possetis: vestrum beneficium est excoluisse, quod Regum veneratione coletur. magna Politianis tribuenda laus est, quod illi tantam indolem informandam vestrae familiae tradiderunt: maior vobis, quod per istam disciplinam, ceu viam, ad Caelum Dominici virtute patefactam, Agneti templa patuerunt. Multum est, Virginem

nem tantam genuisse terris : plus est illam effecisse dignam Deo. Apud suos Agnes vnus fuisset loci ciuis : apud vos nullis mœnibus circumdatam patriam, in terris memoriam virtutum, in cælo gloriæ æternitatem habet. domi quoad fuit, vnus patriæ caput vnicum fuit: vestro munere nunc assecuta est, vt omniũ hominum perfugium commune numeretur. Quam igitur Ordini vestro, Pa- tres, quam Politianæ patriæ pro tantis erga se meritis vestris gratiam refert Agnes? quam? immortalẽ, ampliffimam maternæ benevolentię charitatem, virtutis suę præsentiam salutarem: egregiæ voluntatis æterna monumenta: innumerabilia nobilissimarum exempla virtutum : beneficiorum incredibilem copiam : maximorum decorum fructũ : & istum ipsum sensum pietatis erga filiã alumnamq; vestram; istam ipsam merorem officij benevolentiam vestram : quæ de Cælo tantum nomen, tam lætum fidus, tamq; præclaram speciem sanctitatis, ad hæc, magis nobis salutaria, quàm illi necessaria, sacra reuocauit.

Quid igitur superest aliud, nisi vt quando Catharinam Deus cum Agnete

contulit, geminam duarum Virginum virtutem, geminamq; gloriã apud nos quoque velimus existimationis, & honoris contentione geminari? Ut ut res erit; Nos interim Agnetem, cuius virtutem, præstantia singularem, diuturnitate constantem, opportunitate felicem, genere diuinam esse vidimus; grata recordatione meritorum, perpetua responsione voluntatum, immortalitate benevolentia, sacrorum anniuersaria religione remuneremur: & sic statuamus; minime vulgarem Agneti gratiam, & honorem à nobis deberi, quam in amplissimo virtutis, & dignitatis gradu collocatam, Catharina, gentium omnium confessione præstantissima, quamuis omnes neruos virtutis intenderet, æquare quidem potuit superare non potuit.

mo
R. P. P. HIERONYMO
XAVERIO,

Prædicatorum Ord. Mag. Gen.

BERNARDINVS STEPHONIVS
è Societate IESV S. D.

Xerdio Magistratus, & honoris tui;
Hieronyme sapientissime Magister,
ita nondum describuit gratulatio bo-
norum; ut me quoque nunc, quam-
vis hospitem & serum, ad uberem
istam domestica lætitia fructum inui-

vis. Auctor est ut accedam Agnes, lætissimum
Ordinis vestri sidus: Agnes Politiana Virgo, DEI
munerem pridem sanctitati, super Henrici Gal-
lorum Regis rogatu, Summiq. Pontificis auctori-
tate vestris adscita sacris. Illa (quod fortasse non
ignoras) per hosce Magistratus tui Comitiales di-
es, apud Vos à me publice laudata, Romæ preco-
nem suam, præter honestissimi procinij sui premi-
um, hoc honoris egregio corollario remuneratur; ut
te quoque patronum futurum spondeat existimatio-
nis mea. Simul hortatur, ut expositam omnibus fa-
cilitatem tuam existimem esse communem. Vale.
Tua consilia Reipub. salutaria fortunet Deus.
Ibid. Quintil. An. MDCI.

IN FVNERE
FLAMINI DELPIHNII,
Ferrariensium Equitum Magistri.

ORATIO SECVNDA.

*Habita in Templo S. MARIE ARÆ COELI
prope Capitolium: Ad Senatam, Popu-
lumque Romanum.*

MNIVM cuiuscūq; ordi-
nis hominum, quos è nu-
mero viuorum, præclarum
aliquod Reipublicę munus
obeuntes, sera, cita mors
abstulit; nemini, Quirites, neque lu-
bentius, quàm amico; neque liberalius,
quam bellatori: neque iustius, quam
Romano, grati doloris hæc acerba fo-
lata impendi decet. Nam & eorum,
quibus cum iucundissimè viximus, in
egerendo desiderij mœrore sensum ip-
sum humanitatis, quamuis asperum, at-
que intractabilem, lacrymis exulcerare
superstiti iucundissimum est: & iucundi-
tatis extinctæ memoriam immortalem
iusta

iusta luctuosæ benevolentia significatione prosequi, gloriosum. Ijs verò, qui Reipublicæ causa procul ab domo bellicæ gloriæ cupiditate prouecti, patriæ fructu, ciuium commodis, suorum conuictu optatissimo carere, caput obiectare periculis, vitam naturæ debitam virtuti reddere maluerunt; ecquod, obsecro, tam infinitum gratiarum genus excogitari potest; quod aut impiè negatum velis, quibus omnia tam piè debeas; aut parcè redditū, quod satis abundè persoluere, neque pro illorum meritis, neque ex tua dignitate possis? At Romanum hominem, vt hunc Flaminium, fortissimum virum, & ipsum cum primis nobilem, & cum pleraque Romani nominis nobilitate permultis, iisque honestissimis coniugiorum affinitatibus, ac propinquitatibus mistum, in tanta rerū urbanarum affluentia natum, atq; innutritum; qui nihilo secius maiorum suorum asidua recordatione stimulatus ad omnem laudem, animo capebat, manu sustineat omnium commune patrociniū nationum; qui publicum humani generis Asylum, æternam hanc in principe gentium Vrbe sanctitatis Arcem,

70 ORATIO SECUNDA

& regium Vaticani fastigij principatum, ubi res ita possulet, interposito corporis, atque ancipiti sui capitis dimicatione propugnet; huius, inquam, pectoris Romanum hominem omnium gentium saluti natum, hunc, ut ita dixerim, alumnum, & custodem publicæ quietis, nunquam in communi causa spiritum profundere dubitantem, si quis ex humanis ereptum hac vestra testificatione publicæ benevolentia, atq; hoc ciuiliū exequiarum honore, sine magno ingrati animi scelere, sine vera reprehensione sapientum, sine iustissimo bonorum odio, sine reliquorum hominum insanabili offensione fraudari posse dixerit; is nullum habet sensum humanitatis, Quirites. Periclem, scribit Thucydides, Oratorem magis aliquantò sapientum litteris armatum, quàm bellicæ virtutis opibus instructum Imperatorem, in ea laudatione, quam is, summum Magistratum gerens, ad sepulcra militum more maiorum in suburbanis Atheniensium parentalibus habuit; antequam ad causæ caput accederet, accurate descripsisse iustissimæ Reipublicæ formam: tum fructum honestissimæ pacis, tum vberissima legum,

legum, & iustitiæ commoda commemo-
 rasse: quibus, vt erat disertissimus, lu-
 culenter explicatis, addidisse postremò
 militum illorum magnifica præconia,
 virtutis: vt diceret, quòd superstites
 Athenienses essent, quòd beati, quòd
 florentes, quòd præter cæteras gentes
 sapientissimi iucundissimæ iustitiæ cõ-
 modis in altissima pace fruerentur; illo-
 rum sine controuersia inuenum esse cer-
 tissimum, ac maximum munus, nulla
 vnquam ingrata posteritatis reticentiã
 obruendum: qui Ciuium otium, cruen-
 to suo negotio; patriæ salutem, sua cæ-
 de texissent. Nec sanè minùs egregiè
 videtur apud Latinum Homerum vlti-
 mus ille Romani nominis conditor,

„ *genus vnde Latinum,*
 „ *Albaniq; patres, atque altæ mœnia*
 „ *Romæ,*

cæsos in acie Victores honore memorię
 profecutus:

„ *Ite, ait, egregias animas, quæ sangui-*
 „ *ne nobis*

„ *Hanc patriam peperere suo, decorate*
 „ *supremis*

„ *Muneribus.*

Meritissimò profecto. Sed si nihil præ-
 terea

72 ORATIO SECUNDA

terea ad supremum istum muti cineris
 honorem adijcis; nisi, quod potius est,
 addis ad tumulum; vide ne nimis illibe-
 raliter ijs gratiam retulisse videaris, qui
 liberalissimè tibi victoriæ fructum, labo-
 rum suorum discrimine; dignitatē no-
 minis, vulnerum dedecore; salutis diu-
 turnitatem, immaturæ mortis acerbita-
 te pepererunt. Extincto corpori sepul-
 turam paras: Ergo deterioris in nobis
 partis ornamenta quæris: quæ præstan-
 tior, sine munere præteritur. Immor-
 talis animi natura quiddā amplius pro
 sua dignitate requirere videtur ex te:
 quod intermori non possit, quod ob-
 servari velit. Funeris apparatus, sepul-
 turæ conditio, sepulcri cōstructa moles,
 testesq; temporum litteræ sunt aliquid,
 non nego, Quirites. Sed non in isto sunt
 omnia. Nihil enim, per Deum immor-
 talem, nihil illi præterea virtuti reddend-
 dum est, quæ dulcissimum vitæ spiritum
 representare Reipublicæ præclarum si-
 bi, magnificum suis, gloriosum Patriæ,
 fructuosum Ciuibus, quamvis lucuosū
 omnibus iudicavit? paucas ne lacrymu-
 las, quibus nihil arefcit citius, ex tuis
 oculis facilis illa vis vberissimi sanguinis
 impe-

impetrabit; cuius infinitum beneficium, nulla consequentis ætatis obliuione delebitur? Tumulo ne condes illud, exanguis corpus; cuius in aduersis vulneribus expressa monumenta cernis, & suæ virtutis, & dignitatis tuæ? eiusne cineres dumtaxat humi sepultos esse patieris; qui si diutius viuere voluisset, suauiter ipse non viueres? Quid libet profectò congeras in supremum tantæ virtutis ereptæ diem; si rectè rem æstimare volueris, infinitis partibus inferius eo esse reperies, quod in omnem æternitatem, vt quod aptius cum sua dignitate consentiat, æterna vis illa mentis, tui capitis custos, patriæ propugnatrix, æquitatis vindex, prodiga sui sanguinis, iustissimè ex te reposcet. Quid igitur illud est, quod illorum vitæ breuitatem digna memoris animi responsione compensare videatur? Aliud aliis fortasse fuerit præstabilius gratiarum genus. Equidem nullum aut honorificentius memoriæ munus, aut verius gratæ voluntatis officium a viuis exigere crediderim immortalia promerita mortuorum; præterquam si, præclaras eorum virtutes animo complexus, colas apud

74 ORATIO SECVNDA

te benevolentia sempiterna memoriam tuorum: quò similitudinem in te præstantissimæ mentis moribus effingas: & egregias illorum laudes cæteris ad exemplum in illustri monumento ponas. Hominis terrena pars terræ, sumptu quo decet, communi lege mandetur: animis immortalibus immortale sepulcrum exstruendum est. Id non in marmore, non in ære sumptuosius, quàm in viuorum pectoribus, animisque gratorum Ciuium excidi potest: vt quorum memoriam omnis terra complectitur, famam nulla concludit; eorum ossa certis sepulcri finibus terminentur: animi viua dignitas in mentibus posterorum imitatione celebretur. Hanc memoriæ vitam voco: vbi suum cuique decus posteritas rependit: quod in quoque pulchrum non celebrando magis, quàm imitando. Nec seria carmina poëtarum, nec honor æternus Annalium verius, quàm hæc impressa mentibus, expressa moribus benevolentia prædicatio nominis diuturnitatem parit. Admiratio virtutis virtutem colit: eadem prædicatione percrebrescit, æmulatione propagatur. Quippe necessitas, magnum

im-

imbecillitatis humanæ patrociniū, ab-
 solutam formam honestatis abiunctam
 à sensibus, ac tantum cogitatione de-
 pictam, totam animo concoquere non
 potest: positam in exemplo potest. At
 enim cū omnes omnia fortibus de-
 bent; tum ij maximè debent, qui se to-
 totos ad excolendum animum in sapi-
 entię tranquillū otium, ac Religionis
 tutum negotium abdiderunt. Quippe
 quibus, vt securitatis suæ fructus con-
 staret, virorum videlicet fortium trepi-
 dationibus exsudandum fuit. Etenim
 neque sedata studia sapientum inermes
 litteræ defendunt, vbi bella circumto-
 nant: neque piorum ciuium sanctitas in
 templis tuta versatur, si patriæ muros
 hostium aries verberauit. Cætera me-
 ditamenta pacis nihil securum tibi, ni-
 hil salutare tuis expedient: nisi præsto
 sint manu promptissimi Iuuenes, qui
 suis corporibus obiectis protegant me-
 ditantem. Instat hostis ad fines; mili-
 tibus excurrendum est: castris eduçta
 pubes, salutem, dignitatem, tranquil-
 litatem tuam in manu gerens, prælio
 cum hoste decernit, & communem ca-
 ussam gladio perorat. Interea loci pe-

riculi tumultus ad te nihil pertinet: armatorum excubijs egregiè circūseptus, ad sapiētum exedras inter otiosos otiosè de quiete disputas: & de bello, si Deo placet: oscitans sedens. Enimuero fortium civium ille labor, ille sudor, ille pulvis; ille, ille sæuorum iuuenum sanguis, si verum fateri volumus, non hosti, sed tibi datur. Inde tuum in otio nimirum viget ingenium, magis fortasse bellatorum sudoribus, quàm doctorem sermonibus irrigatum. Telorum ille volitantium fulgor aciem tuæ mentis exacuit: Illo clangore tubarum ora Rhetorum, plectra Poëtarum, voces disciplinarum sonant: Illo vecordi vociferantium militum conflictu nostra cordata socordia est: Illo, illo, concurrentium impetu efferato placidæ, tacitæque sapientum letteræ conquiescunt. Nisi fortè, quia nunquam infestis populacionibus vastari Romanum agrum; equitumque, peditumque discursu nunquã latina pessumdari prata conquesti sumus; quia dirutis Romanis arcibus omnia collucere flammis, omnia cæde misceri, publica, priuata, sacra, profana promiscuo flagitio, scelere, facinore

nore sc̄dari nunquam in publico, nunquam in priuato discrimine lamentati sumus; idcirco minus ad quietem domesticam literatorum pertinuisse dicimus commune beneficium peregrè laborantium bellicosorum. Nihil igitur diuina tua vis, Flamini moderatissime ciuis, idemque fortissime bellator, nobis erepte maturo tuæ gloriæ tempore, Reipublicæ peracerbo; nihil salutare excubiæ virtutis tuæ, quam tacitè iamdudum vtcunque describit oratio mea; nihil ista longinquæ militiæ laboriosa felicitas, &, quacumque gradum faceres, albis quadrigis cum virtute circumuecta victoria contulit in commune præsidium omnium, in priuatum ocium, ac commodum singulorum? cum te Pio V. Pont. Max. singulari consilio, acerrimoque ingenio præditum adolescentem, &, si quidem per vrbanas artes studia pacis agitare voluisses, ad omnia summa natum, primùm ad nauale certamen, quod M. Antonio Columna, Pontificio Duce (cuius præstantissimi Ducis memoriam, quoad literæ loquentur, nulla posterorum obliterabit obliuio) feliciter certauimus ad

Echinadas, abduxit, à complexu Ciuium, prop' inuicemque diuisum? ex quo deinde certamine maximum omnis memoriæ triumphum nobilissimi Ducis, in Romana mœnia; renouato maiorum exemplo, per omnium ordinum acclamationes, atque plausus inuentum, te, nequaquam ignobilem in turba militem, prosequentem occurrentium gratulatio ciuium cum optatissime recepiilet, inque iucundissimo Patriæ gremio collocasset; hæc ipsa Romanæ Virginis hostibus exuuijs opulenta sedes, hæc, perducta coloribus, auro perlita laquearia, Victoriæque manibus cælata traves satis aperte testatur, ingentem Ducem ingentis certaminis præmium clarissimum triumphum; te tironem primi stipendij pretium eum auctoramento virtutis infinitam auaritiam gloriæ reportasse. Ne tum quidē quidquam Reipublicæ profuisti, cum eadem inuicta virtus te iuuenem, incredibili nominis cupiditate flagrantem; & vt arbitror, ad immortalitatem ex recentis victoriæ sensu triumphalis Principis laudibus, quasi facibus, incitatum, in Belgium, ad diuturnum illud, atque

anceps Hispanorum, atque Batauorum commune discrimen abstraxit? Vbi Ioannis Austriaci Ductoris fortissimi, felicissimiq. primùm auspicio; deinde ductu clarissimi Principis Alexādi Farnesij, qui veterum Imperatorum, & nomen adeptus, & gloriam affecutus, maximam fortunam maiore virtute superauit; cùm ipse voluntarius primò miles, mox Equitum nobilium aq̄ præfectus quatuordecim ipsos annos in illo turbine domestici tumultus, atque in illa prouinciæ concussione posuisses; miles inuictissimos Duces habuisti semper ad prælium, quos Ductor ad gloriam eras habiturus exemplum. Exinde, cùm te firmata iam ætate Virum, accurrentem ad publicum incendium armorum, Germaniæ, Pannoniæque dissi- dijs excitatum, Othomannicisque victorijs latisimè diffusum, vltimis Italiæ viribus, an ruinis? restinguendum, in mediam quasi flammam immisit formidolosissimi belli: nihil nimia ista tui sanguinis liberalitas Reipublicæ largita est? Nihil, quòd in omni genere bellorum per tot annos exercitatus obsidio- naliū, atque campestriū, ad Ger-
ma-

manorū fines, ad Italiæ limina, Castrorum primò præfectus, Equitum deinde Magister, postremò totius Ductor exercitus, per id omne peregrinæ, ac sæpe repetitæ militiæ tempus, in hostico, non in tuo, Romæ caput defensione Germaniæ protexeris? nihil quòd dignitatem Romani nominis amplifica ueris? nihil quòd latinæ virtutis memoriam, diutina bellorum desuetudine læguescentem, apud exteras gentes quatuor, & triginta stipendiornm exercitatione renouaris? Cùm verò proximis hisce Pannonicis, Illyricis, Germanicisque motibus, Romani Pontificis auctoritate munitus, & copiarum Italiæ fidissima beneuolentia septus, Austriam, Istriam, Carintiam, Croatiam, Celticam, Daciam, Mœsiam, ad Canisium, ad Comarim, ad Iauarinium, ad Istrigonium fortiter defenderes, hostium præsidia deijceres, Italiam barbaris includeres, belli latissimè sparsi reliquias omnibus vestigijs indagares, munissimas arces reciperes, opulentissimas Vrbes, aut propugnatas viribus obtineres, aut expugnatas victoribus aperires; libertatem in opida, religionem in

tem-

templa reduceres ; nihil in commune
 commodum afferebas ? nihil agebas ?
 cum hostium communium impetum ,
 non Italiæ solum , aut Germaniæ , sed
 totius Europæ , atque adeò terrarum
 orbis vniuersi ceruicibus imminentem ,
 continentibus tot annorum certamini-
 bus , quantum in te fuit , sæpissimè de-
 puleris , retardaris , oppresseris ; nihil
 omnino Reipublicæ contulisti ? Ego ve-
 ro , Quirites ; non solum vestrum hunc
 fortissimum bellatorem nihil in com-
 mune contulisse non dico : sed etiam
 maximum omnium , ac fructuosissimam
 munus detulisse contendo . Quis enim
 adeo rerum omnium hebes iudex est ,
 quin infinitam Othomannici Tyranni
 cupiditatem , detestandamq. imperan-
 di libidinem intelligat ? cuius inhumana
 crudelitas , ac facinorosissima , cum
 inexpiabili totius humani generis odio
 coniuncta superstitione , nefarium bellum ,
 gentibus omnibus indictum , at Chri-
 stianæ Reipublicæ nominatim illatum ,
 annum iam prope millesimum cum
 Romanorum Imperatore Christo Re-
 gum Rege continenter gerit . An il-
 le , qui sibi totius Orbis terrarum im-
 pe-

perium dementissimè destinatum, impudentissimè deposcit, avidissimè concupitum audacissima spe deuorauit, & magna iam ex parte funestissimè decocto, quod reliquum est, sceleratissimo conatu funditus exhaurire non dubitat; si, quod iam nimium diu feliciter molitur, maritima Græciæ, terrestria Germaniæ, Pannoniæq. claustra perrumperet, hæreret in gradu scilicet? impetum sustineret? victoriæ temperaret? admissam in omne facinus, ac pronam in exitium omnium libidinem cohiberet? felicitatis suæ frena reprehenderet? Italiæ videlicet florentissimis opidis parceret? integrum adhuc, non tam militum virtute, quam religionis populorum, ac Superum excubijs, Latium custoditum vellet? intactum relinqueret? imbutum semel Illyricorum cruore mucrone Romanorum iugulis nollet impressum? Has arces, hæc sanctissima templa, gentium hoc commune perfugium, hanc aram humanæ salutis, augustissimamq. cortinam veritatis, hoc religionis, pietatis, sapientiæ, virtutum omnium multò præclarissimum domicilium, Cælestiumq.

firmisſimum propugnaculum, inuiolatum ſibi, ſacroſantum ſuis, religioſum nobis eſſe pateretur? An potius (quod omen in illius teterrimæ belluæ funeſtiſſimum caput auertat Deus) id, quod inſatiabiliter concupiuiſſet, facinoroſiſſimè que tentafſet, non idem (ſi quo ſucceſſu ſibi recludat Italiam (ſuperſtitionis ſuæ ſœdiſſimo cadaueri, Germanorum excidijs, vaſtitatibus Romanorum, templorum incendijs, ſacrorum cineribus, inſepulta Romæ ſepultura, deuoto denique bonorum omnium ſanguine, atque interneccione crudeliſſimè parentaret? Quamobrem ſi hæc auditu ſœda, ſi perpeſſu aſpera, ſi intolerabilia, deprecanda, atque execranda ſunt; proſecto nullam parem gratiam oratione conſequi, nullum cogitatione complecti poſſumus tam eximium, ac tam ſingulare monumenti genus, quod non Flaminio fortiſſimo viro, Reique Chriſtianorum publicæ cupidifſimo, debitum eſſe fateamur: qui, ne quid tale pateremur aliquãdo, quoad vixit, terra, marique pro virili parte contendit. Diuina verò ſunt, præſtantifſima ſunt, Quirites, nec Roma-

na magis, quàm humana dicenda sunt, hoc est cum totius hominum generis societate coniuncta, quæ bella pro gentium omnium salute contra gentium omnium partitidam; pro rerum omnium statu, contra nefarium rerum omnium euerforem; pro sacrosancta Regij Sacerdotij dignitate, contra sceleratissimum carnificem Regum, prædonemq. Regnorum à Flaminio suscepta semper, & bellata sunt: Vbi cum perfidia fides, cum superstitione religio, cum scelere pietas, cum libidine continentia, cum auaritia liberalitas, cum temeritate constantia, bona spes cum omnium bonorum desperatione dimicat: Vbi denique veritas, sapientia, iustitia, sanctitas, honestas, fortitudo, virtutes omnes cum vitijs omnibus, cū audacia, cum turpitudine, cum prauitate, cum iniquitate, cum dementia, cum vanitate disceptant. Ac, si nullis secundæ fortunæ blandimentis inuitatus, nullis patriæ delinitus illecebris; si suscepto magno aliquo rei familiaris, aut existimationis incommodo, Principum gratia, commendatione nobilitatis exutus; si nudus ab amicis, inops

à pro;

à propinquis, desertus ab omnibus Flaminus sic fuisset; vt quoniam suffragratione generis, & virtutis ad amplissimos honores eniti non posset more maiorū suorum, nec in medio saltem populo cōcessis diuitum voluptatibus cum otij dignitate frueretur, animum inducere necessariò debuerit ad exiguum tempus peregrinari procul, sub pellibus esse, terroribus bellorum vires corporis, animique deterere, ærumnosam ætatem aspero vitæ cultu duriter exigere sub armis, de corpore, de capite quotidie dimicare, quò suo periculo suis ciuibus optata pax, ac tranquilla libertas cum honestate contingeret: nunquid esset causæ, cur, pro breuissimo compendio laborum tantorum, apud gratissimos ciues omnia, quæ numerantur amplissima, tam magnificæ despicientiæ ciuiliū commodorum extare monumenta nollemus? Nunc verò cum magnis fortunæ præmijs refertissimus, naturæ maioribus præidijs subornatus, & potentium amicitijs maximè floureret, & pleramque nobilitatem omnium nominum, quæ coniunctissima putantur, cognationum, affinitatum, amicitiarum

86 ORATIO SECVNDA

charitate sic amplexus esset, vt in perā-
 pla re domestica, in clarissima Romæ
 luce versari, premere vestigia maiorū,
 in antiqua possessione bene collocata
 laudis hærere cum dignitate posset; me-
 rita profecto, sicut decet, haud æsti-
 met, qui conseruandæ Reipublicæ stu-
 diosissimum hunc Virum immortalibus
 honoribus afficiendum neget, cuius
 omne curriculum ætatis, ac virtutis cla-
 boratum est in ærumnosissima defensio-
 ne publicæ quietis, in trepidationibus
 bellorum, in certaminum discrimini-
 bus, in peregrinationibus longinquis,
 in asperitate vitæ. Vos, vos appello,
 Quirites, vos laboriosissimi bellatoris
 huius Affines, Cognatique clarissimi:
 Vos, Delphinij, qui Flaminio dedistis
 paternum genus: Vos, Micinelli, qui
 maternum: Vos Rodulphi, qui perue-
 rustam Delphiniorem nobilitatem cum
 antiquissimo vestri generis splendore
 geminastis, cum Flaminium vobis ge-
 nerum, & Delphiniorem necessitudi-
 nem optauistis: Vos Lancellotti: Vos
 Celfi: Vos Alterij: Vos Victorij, Vos
 Maximi, claritudine generis, nominis
 amplitudine, celebritate famæ, virtu-
 tis

tis existimatione summam apud Ciues,
 summam apud Principes gratiam con-
 secuti: quorum in singulis familijs sin-
 gulæ Flaminij sorores lectissimæ fœmi-
 næ honestissimum in matrimonium col-
 locatæ satis magna videbantur inuita-
 menta naturæ, quò iucundissima vestrū
 consuetudine Flaminius, vobis luce ca-
 rior, nullo puncto temporis careret:
 nisi virtutis hortamēta maiora fuissent,
 omni propemodum spatio temporis vt
 careret. Nam quæ vis alia, quæso vos,
 nisi publicæ rei tuendæ studium incredi-
 bile, Flaminium inflammauerit, vt de-
 speratis, vel non expectatis potius, &
 neglectis, certè non magnopere concu-
 pitis hominum vrbanoꝝ suauitatibus
 emolumentis, ornamentisque pacis,
 animum ad tumultus, ad cædes, ad ar-
 ma conuerteret? Offensiones erant do-
 mesticæ? at vobiscum coniunctissimè vi-
 uebat. Æqualium ciuium obtreccatio-
 nes? at in oculis ferebatur, in omnium
 animis habitabat. Rei familiaris angu-
 stiæ? at abundabat. Patrimonium,
 quamuis amplis sororum nuptialibus,
 ac sponsalibus instrumentis, tamque
 multis dotalibus decessionibus immi-

nutum ; diligentia tamen , & frugalitate Marij Delphinijs Patris ; honestissimi viri , egregiè constitutum in soli rebus , ac fundi , collocupletatum vectigalibus prædiorum , stabilitum in pascuis , atq; cultis , in pecuniæ nominibus , ac syngraphis collocatum , in optima fide cõpositum socialium rationum , ad lautitiarum elegantiam , & , si voluisset , ad luxum , atque ad urbanæ vitæ splendorem , certissimum , ac fructuosissimum erat . An iuuenilis eum ardor impulerit , & quædam exultantis audaciæ inconsiderata temeritas ? quid illius , quæso , consilio , gravitate , morumque temperatione constantius , & moderatius fuit ? An intractabilis animus , atque horrida quædam vis immanis , agrestisque naturæ ? nihil illius ingenio commodius , nihil facilitate tractabilius , nihil ea lenitate iucundius , aut elegantius habebatur . Fortasse libido fuit cædis , ac sanguinis ? humanissimus erat . Fortasse prædæ cupiditas , & rapinæ fuit ? immo de tot victorijs , præter honestas vulnerum cicatrices , domum reportavit nihil . Contra vero quid iucunditatis habeat natale solum . Quirites , quid

Romani cæli spiritus animalis , quid
 augustissima species huius Urbis, in qua
 cùm optimo cuique non Ciuium solum,
 sed etiam externorum , tum omnibus
 eius ordinis hominibus aditus ad om-
 nem laudem , vitæ que honestatem pa-
 tuit semper amplissimus ; quid vestra
 grauitas , atque constantia , quid incre-
 dibilis humanitas, quid dignitas, & ele-
 gantia grauisimæ disciplinæ, quid Chri-
 stianæ rei splendor , amplitudoque sa-
 crorum , quid Pietas , Religio , Sancti-
 tas , quæ apud alios diuersorium , apud
 vos domicilium collocauit , quid vni-
 uerso terrarum orbi religiosissima limi-
 na templorum , quid ædium sacrarum
 elegantissimæ descriptiones, sumptuo-
 sissimæq. moles, quid vetustissima, at-
 que ipsis propemodum exordijs na-
 scentis Ecclesiæ augustissimorum æqua-
 lia propylæa tectorum , quid intimæ
 Cælestium sedes, Ædesque penetrales ,
 quid arcanus sanctissimi Numinis affla-
 tus , ac tacitus ille beatorum sensus ani-
 morum , quem è vestibulis templorum,
 quem è penetralibus sacrarum ædium,
 quem è sanctorum tumulis , ac cauer-
 nis , quem ex ipsius Urbis venis , vt ita

dicam, ac prope visceribus haurimus; Diuorum quæ memoria consecratæ, quæ sepulcris auctæ, quæ sanguine resperæ, quæ cineribus animatæ; vno verbo, Roma magistra gentium, parens, & sacrum virtutum, quid dignitatis, & iucunditatis habeat, ne videat auribus seruire, non dico: Tantum id affirmo: nisi ferreus plane sit, nisi penitus omnem sensum humanitatis amiserit; maiore, quàm vsitata, atque humana virtute corroboratum animum habeat necesse est, quem tot, tantarumque rerum vsura tam casta, tam suavis, tam fructuosa, tam facilis, tamq, expedita, non tangat. Equidem mihi Flaminij vocem audire videor, præ Reipublicæ dignitate iucunda Patriæ commoda, pro nihilo ducentis, ac fortiter in castra properantis: Sibi voluptates, & opes, sibi honores, ac Magistratus habeant ciues mei: sint, vt par est optimos esse, beatissimi, sint florentes: in sanctissimo carissimæ patriæ complexu, in placidissimo pacis otio consenscant. Equidem ex vberrimis liberalismæ Patriæ promissis solam mihi iustissimæ libertatis, & tranquillitatis eius laboriosam de-

fen-

fensionem depolco. Abibo : peregrè
 militabo : mecum ex amplissimis eius
 bonis , militare viaticum , & castrense
 stipendium , imaginem optimæ Paren-
 tis efferam animo insculptam meo : tum
 labores , sudores , ærunnas , studio sa-
 lutis eius , ac nominis , exantlandos . Ex
 auitò patrimonio memoriam AUORUM ;
 è victrice quondam gentium , ac regna-
 trice terrarum Vrbe , prisçæ virtutis
 emulationem piam ; e Magistra cælestis
 sapientiæ ciuitate , causam pulcherrimè
 veritatis ; è nationum omnium sanctis-
 sima Parente , fortem , ac constantem
 pietatem efferam . Ister , & Albis , &
 Rhenus iam mihi nomina pulchra sunt .
 Fluat alueo suo Tyberis meus , Superis
 gratisimus Annis , nullis meorum Ci-
 uium cadaueribus inquinatus . Stet Ca-
 pitolium fulgens : imperet nationibus ,
 pietate latius , quàm olim armis , æter-
 na Veritatis sede fundatum Vaticani
 Sacerdotij culmen . Mihi , si pius esse
 velim , si fortis , si verè Romanus , quã-
 uis ærunnosa , voluptati , decorique sit
 iusta tantarum rerum , ac longinqua de-
 fensio . Est mihi tanti vortices Danubij ,
 vel meo sanguine decolores , & interfe-
 cto-

Etorum cruore tabentes niues, & adstri-
 ctas æterno Borealis verticis rigore gla-
 cies pugnantium anhelitu; sudore cæ-
 dentium, cæſorum tabo, ac sanie re-
 solutas, cum temperatione mitisſimi
 cœli, cum amœnitate Latij, cum aspe-
 ctu pulcherrimæ Urbis, cum optimo-
 rum Ciuium urbanitate mutare. Illa
 me communis exitij pestis è Thracijs
 egressa gurgustijs vocat. Illam, illam
 ad Illyricos fines proximè sonantem,
 ac manantem quotidie latius, illam om-
 nia funestissimè depascentem, & lu-
 ctuosissima conflagratione Regnorum,
 humana, diuina pariter inuoluentem
 flammam, antequam ex illis angustijs
 huc erumpat, quoad vnus animæ pro-
 fusio valebit. nisi viribus opprimam,
 cadauere retardabo. Me viuo, si se
 Republicę Moderatores audient, si se
 Cæsares, Reges, Pontifices excitabunt;
 hostes diffident sibi: nec vnquam ad
 hanc sanctitatis Arcē dementissimę su-
 perſtitionis aspirabit furor: Vt hæc no-
 stra salua sint, illic apud exteros sudan-
 dum est. Hæc intima terrarum præſi-
 dia ne quaquam obtinebimus, nisi no-
 bis illa Pannonum, illa Celtatum exti-
 ma

ma limina siue viuis, siue mortuis obtinentur. E Germaniæ propugnaculis, ex aggeribus Pannoniæ, Capitolium, ac Vaticanum, diuinissima mihi nomina, nisi victoria, certè sanguine tutabor. O mihi præclaram mortem, quæ naturæ necessitati, totque rerum humanarum casibus imminentibus, ac repentinis debita, gentium omnium parenti potissimum, & Veritati soluitur! Hæc sensus hoc institutum; hæc Flaminij vita fuit, à suis abesse longè, quò prodesset omnibus: oculorum desiderium animi pietate, gloriæ cupidinem laborum tolerantia lenire: patriæ, cuius aspectum oculi concupiscerent, dignitatem tueri manu. Verùm hæc, quamuis præclara, quia remota quorundam animos admiratione non tangunt, propiora fortasse tangunt; externa mittantur, ad nostra veniamus. Cedo, quid tantum opportunitatis percipi potest è naualibus, maritimisq; rebus, quod in Flaminio, Pontificiæ classis Præfecto, militarium rerum terrestrium, atq; naualium prudentissimo, iure desideretur? Ille quidem, quod se non idem operæpretium facere maritimis periculis in-

tel-

zelligeret, quod terrestribus certamini-
 bus fecisset; ut erat facetissimus, iocis
 irridere solebat Præfecturam suam: cū
 se modo falsum ex insulso Prætozem esse
 factum: modo fortunatissimum esse se,
 cui, ne si velit quidem, deesse possit ru-
 dentibus apta fortuna: modo terrenum
 se, non Tyrrenum Delphinum dice-
 ret: cū tamen Tyrreni maris Roma-
 na littora tanto consilio, ac vigilantia
 tutaretur; ea celeritate præteruehi, quò-
 cunque Piratarum suspicio vocasset, ea
 contentione remorum, atque ventorū
 aduolare crederetur; ut nullum præda-
 torium nauigium ad Tarracinenfium,
 & Antiatum fines, nullum ad Falerias,
 & Pontinas, nullum ad Veliternas, &
 Tyberinas, nullum ad Portuenses, &
 Veientanas oras appulsum audierimus
 aliquando, quin confestim Flaminij vir-
 tute repulsum, depressumue sit. Itaq;
 per totum id Flaminiæ Præfecturæ
 tempus, fida custodia citissimæ classis
 opportunis locis vndique defensis, &
 Populi Romani maritimis illis horreis
 egregiè munitis, tutus ab infestis præ-
 donum exscensionibus apertis, & clan-
 destinis, nullum in frugibus, nullum in

pecore, nullum in hominibus detrimen-
tum Anagninus, Vſentinus, Coriola-
nus, Ostienſis, Veientanus ager acce-
pit. Age quantum, & illud publicum
beneficium eſt! quàm ipſo genere ma-
gnum! quàm numero varium! quàm
ſpecie præclarum! quàm commemo-
ratione iucundum! quàm experientiæ
formidoloſum! Cùm enim Innocentio
IX. Gregorio xjv. Sixto V. Pontificib.,
Max. quos honeſtiſſimè nominatos vo-
lo, tam proiecta, atq. audax ubiq; gla-
diorum licentia graſlaretur; vt infeſta
ſicariorum impunitate nihil neque cul-
tum, neque frugiferum in agris, nihil
in horreis congeſtum, nihil in opidis
munitum, nihil expoſitum in emporijs,
nihil in portorijs ſepoſitum, nihil pud-
icum in gynecæis, nihil ſanctum in tem-
plis, aut arcanum eſſe pateretur; cum-
que, qui tam multis, tamque latè per-
uagatis mederetur incommodis, haud
ſane fac. lè quemquam optimi Parentes,
ſapientiſſimiq. Pontifices reperirent;
Vnus, vnus Flaminius inuentus, ac de-
lectus eſt: cuius integerrimæ fidei, di-
ligentiæ, conſtantiæ, celeritati, tantum
munus impoſitum, ac demandatum po-
tiſ-

tissimum vellent. Itaque cum imperio, ac potestate Flaminius in prouinciam primo quoque tempore profectus, quantum Pontificiæ dittonis à Supero protenditur ad Inferum mare, cum expedita manu iuuenum impigerimorum incredibili celeritate peragrauit. Peragrauit autem? immo custodiuit. Custodiuit dico? immo seruauit. Tres illas per omnem Italiæ longitudinem, latitudinemq. constratas, atque illustres vias, antè vtrò citròque commeantium frequentia nobiles, tunc latronum cædibus infames, à Supero mari Flaminiam, Aureliam ab Inero, media Cassiam, passim nequaquam leuibus pugnis cum sicariorum agmine commissis, infesto latrocinio liberauit. Foroliuensibus, Rauennatibus, Ariminensibus, oppressa grassatorum manu, non modo præsens periculum cladis, sed etiam futuræ suspicionis omnem ademit metum. Picenum agrum, vnum ex omnibus maximè frugiferum, & quæstuosum, creberimisque opidis, ac vicis notatum; atque distinctum; quem non ex insidijs pannosi pauci furunculi, sed luce palam innumerabilium exulum factiosi principi-

cipes populabundi percurrerent, diuexarent, diriperent, inflammarent; hostibus, ac perduellibus ad vnum occisione occisis, aut expulsis, incolumem aratoribus ad sementem, immunem ciuibus ad messem reddidit. Continuo Camertes, Perusinos, Assinates, Spoletinos, Tudertes, Nuceros, Narnienses, Interamnates, Hortinos, Ocriculanos, Amerinos, Faliscos, Veientanos circumlato victoriae terrore iustravit: Reatinis, ac Nursinis praesto fuit: Sabinos, & Nomentanos, & Roseos a praedis, a flammis, a caede defendit: Crustuminis, Aequicolis, Ceninensibus, Tiburtinis, Lauicanis, Hernicis, Volscis, Priuernatibus, Vestinis agros a populationibus, a direptionibus opida conseruauit. Obtruncatis latronum ducibus, aut eiectis; agmine conciso, & dissipato; campis fertilitatem frugum, opidis vilitatem annonae, Romae securitatem Cuius, tranquillitatemque restituit. Proh Deum immortalium! tam incredibilem animi magnitudinem, tantam diligentiae celeritatem, adeo omnium commodis expositam, paratam, opportunam integritatem, ac fidem,

98 ORATIO SECUNDA

non insatiabiliter amplexaretur in viuo, non exquisitis honoribus in mortuo Roma decoraret? Maxima quidem hæc, & maximarum beneficia sunt virtutum, Quirites, quæ tacitis vniuscuiusq; vestrū inclusa pectoribus, & passim omnium Ciuium, externorumque iam peruulgata sermonibus, nullam ad notitiam vestram, nullam ad opinionem cæterorum, nullam ad memoriæ famam, expectare videntur commendationem orationis meæ.

Atqui, cū hæc ipsa, quæ Flaminius pro Romani nominis dignitate sapienter, fortiter, feliciterq; gesit armatus, cōmemoranda maximè iudico, tum illa, quæ tacitus in fructu certaminum suorum, hoc est, in patriæ quiete gesit, tradenda posteris, proponenda iuuenibus ad exemplum puto. Scitè Poëtarum princeps in Achillis clypeo argumenta certaminum, emolumenta pacis, Religionis ornamenta, cælasse visus est, artificio, quo solet, ignobilium Deorum: sic tamen, vt plane quid à Ductore militum requirat, intelligam. Nefas quippe putabat militare Ducem valere corporis viribus,

ani-

animi virtutibus non valere . Quem Philosophorū Homerus imitatus Plato , palæstræ certamina concentu Musicæ temperabat : hoc est , ad militaris disciplinæ ferociam à morum mansuetudine temperantiam adiungebat . Barbarum est semper sitire sanguinem : inhumanum oculos cædibus pascere : bellum discordantium hominum feritas , pacem naturæ suasit humanitas . Igitur in acerrimo hoc Bellatore multæ erant , vt in homine semper armato , litteræ , multi sales , multæ suauitates . Recordari potestis ingeniū illius acre , sed in loco ; vehemens , sed compositum : docile , come , sedatum , iucundum , horarū omniū . Nec ea tantū militiæ decora putabat , equum flectere , tela spargere , castris habendis optare campum , locorum distantiam oculorum dimensione finire , vallum iacere scienter , ad certum ictum destinatò librare tormenta , opportunè vineas agere , pubem in aciem educere , instructa iam acie sub signis habere paratum militem , ordines distributò committere , casum , punctum ferire , gladijs cominus , eminus iaculis rem gerere , producere , collata-

re, procurrere, subsistere, circuire, resistere, instare, dissimulare, mutare in cornu pugnam, demum laceßere, fundere, vincere: non hæc, inquam, tantum decora militiæ putabat; sed illa multò magis, ex quibus videlicet, tanquam ex vberibus seminibus, hæc ipsa militaris virtutis insignia in Flaminio feliciter extiterunt. Quantum enim vacui temporis à belli necessitatibus superaret, id non in alea, non in vino, non in circulis effluere temerè sinebat: ad animi cultum, ad studium pietatis, ad consiliorum arcana reuocabat. Hic secum in litteris esse: repetere memoriam temporum: nobilissimorum Ducum exemplis instruere pectus; quod animorum, iræq. tacitæ plenum, omnem exinde ferociam in discrimina præliorum differre posset: fortissimum in acie futurum ratus, qui esset ante aciem modestissimus. Viros militiæ natos, quales esse Romanos decet, factis magnos; ad certamina verborum rudes, vires corporis ad animi virtutem, animi vires ad contentionem corporis euocare. Nec primis duntaxat labris, vt fermè fit, prima litterarum elementa gustauerat: sed omnibus

nibus imbutus artibus, quibus tenera nobilium ætas ad omnem honestatem formari solet, quæ facile percepisset adolescens, iucundissimè recolebat senex. Quicquid à Mathematicis opportunè caderet in rem suam, habebat in numerato: satis gnarus plus Archimedis artificium profuisse, quàm M. Marcelli victoriã obfuisse Syracusis. Phocionem, & Themistoclem legerat, Miltiadem, & Epaminondam acceperat, Pyrrhum, Alexandrum, Agesilaum, Philopæmenem norat, à Mathematicorum radio, atque puluere profectos in castra, magnam sibi gloriã rei militaris scientia comparauisse. Iam è Physicis, è Poëtarum carminibus, è laudationibus Rhetorum, ex Historiæ monumentis quicquid hausisset, (quid autem ille non hauserat?) vsurpabat in loco, Quæ temperandis moribus Ethice præcepta tradit, quod moderandis ciuitatibus frugiferum in Politicis esse didicisset, id consilijs destinatum, temporibus diuisum, moribus expressum, in vtriusque fortunæ tempus, in vitæ consuetudinem, vsunque referebat. Parabili cibatu, quem fortuitò miles occupasset, constare mi-

102 ORATIO SECUNDA

litiam dicebat: nec audebat vituperare Grammaticos, qui Maronis Ænæam reprehenderet, quòd is militaribus epulis in deserto littore præter assam farinam, obsonasset aliter famem: & aqua feruenti subacta quædam alia condimenta quæsiisset. Quod in eò genere sequeretur, acceperat ex Homero puer. Igitur adolescentulus ante Naupactæam victoriam, nisi iussus à parentibus, ad cibarium panem nihil addebat. Prælusionem militiæ cogitabat: & castrensem disciplinam, asperi victus illa quasi velitatione, iam tum informabat domi. Quo facto duplex interim operæ pretium habebat: nam & vim mentis ad pudicam animi firmitatem illa siccitate corporis, & iuuentam ad duritiæ militaris experientiam obdurabat. Qualem autem in somno probum militem vellet, expresserat apud eundem poëtam ex Diomede duodecim annorum puer. Quoties illum intempestæ silentio noctis id ætatulæ puerum clam parentibus è lectulo delapsum, humi strato tapete cubantem, galea pro puluillo subiecta cervici, serò tandem inuitus occupabat sopor? Quoties Propertius

ma?

mater, honestissima fœmina, filium sic repertum pro imperio redire cogebat ad culcitram? cui tamen acrior fuit gloriæ morsus, quàm imperij materni metus. Igitur idem pueritiæ institutum illi mansit in omni vita. Somni modicus, gloriæ nimius ad multam noctē vigilabat: in lucubrationibus, in commentationibus erat: operi diurno consilia noctis addebat. Fugam Solis ingenij lumine, somni tempora, vigiliarum prorogatione carpebat: quatuor ad summum horarum, eaque leuissima quiete contentus. Credo dictum illi M. Catonis sapientis hæserat, quod etiã video placuisse grauiſſimis Christianæ disciplinæ Viris, negantis eum in virum magnum euasurum, ac Reipublicæ salutarem, qui cogitationes animi somniculoso silentio sepultas, ac languore perpetuæ noctis obrutas, nunquam ante diluculum excitaret. Itaque semisomnos illos, ac semiuuos appellabat, quibus solemnis mos esset ex æquo distribuere, vitæ alteram partem diurno labori, quieti nocturnæ alteram. Iam in sermone diligens; facilis explicatio: sedata, libe-

liberalis, integra, Rhetorum incorrupta delicijs: suo quonam, ac nativo lepore dulcis: nulla tumens volubilitate numerorum: non exquisitis adstricta verbis: pondere sententiarum grauis: horridior cum venustate: non suis vana laudibus: non crimine alieno læta: non in ancipitem intellectum ambiguis suspensa sententijs: qui nihil præter turpitudinem timeret, aut cuperet præter honestatem, cur simularet, aut dissimularet causæ nihil erat. Militarem animum oratio militariter animosa decebat: qualem in Principe laudabat Socrates, in Cyro descripsit Xenophon. Æquitatis idem, si quis alius, & veritatis apprime tenax: argumentum id esse magnæ mentis, & heroicæ libertatis indicium docuit Aristoteles: seruilis ingenij mendacium in obnoxijs animis oriri facillimè: corruptum libidinibus animum, & admiratione deprauatum inanium rerum, extra rationis imperium vagum, primò deserturum veritatem sententiarum, deinde consiliorum constantiam, tum integritatem morum, postremò dictorum fidem. Religionem autem in Deum singularem, pietatem
in suos,

in suos, comitatem in Ciues, humanitatem in hospites, liberalitatem in egenos, clementiam in supplices, mansuetudinem, facilitatem, lenitatem in omnes, in promissis constantiam, in rebus contractis fidem, in contrahendis diligentiam adhibebat tantam, quantam in Milite non requireres, in Duce vix inuenires, in sapiente suspiceres. Iam verò si Flamini quoque formam oris posteris nosse curæ erit; statu sublimis, ac reclusus, haud supra communem magnitudinis modum, ad auctoritatem imperij compositus, & apta descriptione membrorum, & firmitate laterum scitissime compactus, ac strenuè cohærens sibi, præstantiam animi figura corporis exprimebat. Quippe robusti corporis honesta species, ac liberalis incessus, vultu, gestu, cæteroque figuræ ductu lenitatem omnem à se reiecerat muliebris elegantia: latissimo thorace pectus animæ magnæ plenissimum. Elata ceruix, humerorû tractus æqualis, consentientesque lacertorum tori spectabilem viri dignitatem venerationi dabant. Item oris iucundus color, subrutilo sanguinis flore suffusus: oblonga facies, nec exhau-

sta : læta frons , & explicata : supercilijs leuiter ductis , ac penicillo quasi descriptis . Oculorum grandes orbes , perspicuè subnigri , penè subcæsi , lætum lumen , coniectus acer , in tranquillo festius : si quando seueritatis aciem exeruisset , terrore formidabilis , plurimam leuitatem , clementiam , beneuolentiam promittebat . Cæterum ornatus haud abhorrens à populari . Capillis strictim , ac per pectinæ equaliter attonsus , productiore barba , vberi crine , colore subfusco : prorsus vt ex habitu , cultuque corporis , qui tacitus est index animorum , sedatū virum facile crederes fortem facilius diceres : adeò dignitas oris famam virtutis impleuerat . Idem deuinciendis animis , suprâ quā credi potest , naturæ quodam artificio factus , ingenij liberalitate , comitate sermonis vtrò studijs accedentium opportunus . Vidisses ; amasses ; audisses ; blandè suadentem optimè sentire dixisses ! Quos verò semel ad eius notitiam natura virtuti quodammodo lenocinata pertraxerat , eosdem in amicitie fide virtus naturæ sublandita retinebat : nunquam ille familiaritates forensibus officijs co-

pula-

pulatas domestica morum consuetudine diremit. Exterior ad eius gratiam aditus iucundior, interior grauior habebatur: Contra quàm in Alcibiadis ludo legimus, illi fides non vestibulum augustinus, quàm conclaue sacrauerat. Intima sententiarum, arcana morum opinionibus consentiebant: constantiæ, fidei, veritatis erant. Itaque nulli familiarium reconciliatus est: neminem ex amicis læsit vnquam: læsus omnem statim offensæ memoriam obliuione contriuit: ac, nequando gratia recolligenda foret, cautum illi, prouisûque erat. Ducebatur ratio dignitatum: temporum discrimina notabantur: honor auribus, honor oculis habebatur; quòd offensiones amicorum vitari facilius diceret, quàm sanari. Quo fiebat, vt ijs, quos delegisset, à se neminem dimitteret: & in amicitia, quod prouerbio fertur, calculum reduceret nunquã. Et ille quidẽ optimos sibi semper adiungere studebat: si quem autem parum idoneũ reperisset, eum paulatim vsu familiaritatis ad suum sensum, hoc est, ad exemplum bonorum formabat sibi. *Tanta vero fuit erga propinquos indulgentiæ*

tiæ charitate, tanta suauitate morum ; vt
 cum omnibus æquè charus , ac iucun-
 dus esset , omniumque ipse consuetudi-
 ne iucundissimè frueretur , mirum vide-
 ri debeat illum eorum conuictu , quo
 tantopere delectaretur , tamdiu carere
 potuisse . Nimirum domesticum desi-
 derium patriæ charitate vicerat : non
 ignarus incolumitate Reipublicæ neces-
 situdinum omnium priuata nomina cō-
 tineri . Ex illustri verò nobilitate, factio-
 num principes adolescens ante Naupa-
 cti discrimen coluit nobilissimos , ob-
 seruabit maximè bellicosos . Nec , vt
 adsolet, temere cum paucis seductus in
 partes ; sed vnus æquè diuisus in omnes,
 consideratè singulis libera salutationū ,
 ac deductionum tempora deferebat
 sic , rerum vt militarium vsum ex ijs ip-
 se reposceret : ita cum vnicuique dili-
 gentiam redderet, innocentiam ex om-
 nibus vindicabat , ac se reseruabat sibi .
 Sacrorum quoque Præsulum obseruan-
 tiæ deditus, urbana togatæ seruitutis of-
 ficia non indiligenter , & moderatione
 quadā obibat : magis ad eò nō vt omit-
 teret, quàm vt anxie non omisisse vide-
 retur : cum, & meliorum reuerentiam

nullis -

nullis adulationibus contaminaret, & ad potentiorum limina, quod difficillimum est, obsequentem veritatem adduceret, nec exueret libertatem. Nihil illi quæstuosum: nihil præter honestatem admirandum. Nec ambitio falsum illum fieri subegit: magisq; vultum, vt ille ait, quàm animum bonum habere. Satis illi magnum meritum stipendium erat: si, cùm principibus diligentem operam dependisset, ipse fidem in conscientiam reciperet, à se nullam officij partem fuisse præteritam. Auream illam vestri Demosthenis vocem animo combiberat: Conscientiam virtuti satis amplum Theatrum esse, gratuitamque probitatem omni mercede potiozem. Sunt, qui militaribus ingenijs ferociae plurimum, moderationis minimum inesse credant: opinioni plerumque nõ incredibili locum gregalium militum intemperans consuetudo dedit. In Flaminio discreta iudicijs, consulta sententijs, finita temporibus hæc erant: in conflictu ferociam, in victoria modestiam vsurpabat: in cognoscendo diligentiam, in deliberando consilium, constantiam in agendo. Vultus in aduersis

VIO ORATIO SECVNDA

rebus idem, non secus, atque in sectin-
dis. Eadem consuetudo rerum: animi
tenor idem, ac perpetuus ordo vitæ:
curarum tantummodo vices, remissio-
numque diuisæ. Militum conuentibus,
& litibus æstimandis grauitatem, intē-
tionem, seueritatem, sæpius misericor-
diam commodabat: vt officio satisfe-
cisset; posita potestatis persona, comi-
tatem, modestiam, facilitatemque re-
petebat. Hæc, indita naturæ bona; su-
periora, necēssitas temporum circum-
dederat. Nec illi, quod vsu rarissimum,
aut auctoritatem clementia deminuit,
aut clementiam decerpfit auctoritas.
Pecuniam, quam nemo sapiens concu-
piuerit, ambiguum, an aspernaretur fa-
stidiosius, an magnificentius erogaret.
Iam fidem maritalis tori nunquam te-
meratam, certos è casto coniugio libe-
ros, animum pudoris custodia septum,
arctè contentam, constrictamq; licenti-
am voluptatam, sensus denique libidi-
num nuncios libere vagari nunquā per-
missum referre, alijs in medio vulgaris
honestatis officio magnum, in tanto vi-
ro cæterarum fuerit iniuria virtutum.
Vtinam quàm ille cæteras animi laves,

tam

IN FVN. FLAM. DELPHIN. III

tam iracundiam habuisset in potestate: virum omnibus laudibus cumulatissimū haberemus: eius tamen improuisum impetum non inexorabilis placabilitas mollebat. Et quoniam subito erumpentem anteuenire consilio non poterat; quā citissima pœnitentia reuocatum, intra præscriptum redire cogebat. Ignoscendum, & hunc dices, si cogitaueris hunc ipsum multis, atque præstantibus viris communem cum Flaminio fuisse: nobilissimosq. Philosophos, inque ijs Aristotelem Philosophorum facilè principem, in heroicis laudibus iracundiam inter virtutis instrumenta numerantem. Scio nonnullis, Flamini suauissimum ingenium attentius considerantibus, mirum videri, quò fieri potuerit, vt tantus in eo, tamque pertinax impetus gloriæ militaris exarserit: hoc præsertim statu rerum, quo Roma, Christi virtute felix, & diuturno silentio bellorum desueta, maiorum triumphis se se per tot annos in Italiæ tranquillitate composuit. Quid, nisi, quoniam huc eum temporum disciplina non impulit, natura deduxit? Enim vero quod in Dorienses à Polycrate iocosè dictum

àcepimus, idem in Romanos homi-
 nes non absurde conferri potest: Ut
 enim Dorios (à quibus canendi Dori-
 cum artificium, & repertum, & nomi-
 natum est, Polycrates dicere solebat,
 omnes quidem nasci musicos; nisi quid
 eorum obstrepat auribus, ut naturæ vo-
 cem, ac se potissimum ipsi exaudire
 non possint: itidem Romanum propa-
 gatione generis bonum militiæ gigni
 dicimus; nisi suapte sponte sic futurus,
 alienis protinus artibus occupetur, ut
 naturæ disciplina reclamet. Vel quòd
 is est Latini Cæli tractus, & plaga mun-
 di, ea Romæ positio, atque sedes, cæ-
 teraque naturalium necessitudo causa-
 rum, vnde genialis ducitur origo vitæ;
 ut vitalem ex ijs spiritum haurientibus,
 illiuscemodi vim sanguinis, ac pabulum
 animale sortitis, indita simul semina præ-
 stantis animi flammam laudis avidè cor-
 ripiant: facillimèque excitètur ad æmu-
 lationem operum, & ad speciem glo-
 riosi laboris: Vel quòd ab incunabulis
 Urbis fatus, atque ortus gentis ex par-
 te Martius est paternus, ex parte durū
 à stirpe Lacedæmoniorum, ac Sabino-
 rum maternum genus ijs connubijs Al-

banorum sanguini permittum proditur, quibus sponsalia rapinæ dederint, nuptialia tumultus, generos iniuria, vindicta soceros, procreationem arma, victoriæ fœdus, æternitatem ex iisdem initijs continens diuturna cum strage regnorum vsurpata felicitas. Huc accedit temporum testis, & nuncia vetustatis historia Romanorum, ad multò maximam partem memoriæ consulens: tum carmina nobilium Poëtarum de Quirini populi triumphis decantata vulgò: tum cætera litterarum immortalia monumenta, maiorum vestrorum inscripta victorijs. Hoc quoque pristinæ gloriæ bustum, hic vetustatis non dum euanescentis aspectus, hæc, in disiectis male sibi superstitis antiquæ famæ reliquijs sepulcralis imago, magnis veterum nominibus, ac trophæis insignita pasfim, nonnullum ad imitationem generis in magnis ingenijs momentum habet. Nec sanè parum esse dixerim, quicquid illud demum est, quod è parietinis hisce prioris Urbis intermortuæ cicatricibus, atque ex hoc semisepulto Romæ cadauere generosum quiddam, & quasi bellicum spirat. Quamvis enim

114 ORATIO SECVNDA

in alto puluere, victoriarum illa latè resonans flamma confederit; Victorum tamen memoria, suorum funere triumphorum contacta, nec dum extincta, si paululum agitetur, intermicat, ac quodam quasi vapore fugientis gloriæ recalescit cinis: vt quo te cunque conuerteris, ex hisce monumentis præclararum rerum memorabilium oculis obiecta species, obuerfetur animis: quæ te quotidie maiorum tuorum propemodum vocibus appellet: ac velut ardentibus tædis, & dormientem excitet, nec patiatur consistere vigilantem. Hæc omnibus vulgò proposita tantam in quoque vim habent ad studium armorum, quantum is à cæteris curis vacuus impetum naturæ sequi potest: vt posteriorum cõsiliium maiorum ingenio ne repugnet. Flaminium quidem, vt demonstraui-
 mus, integrum adhuc adolescentulum, nullisque rerum alienarum occupationibus impeditum, eundemque magnis corporis, maioribus animi viribus præditum, & quod caput est, domi pudicè semper à parentibus educatum, ac liberaliter habitum, vel ex ipso litterario ludo pugnas, & castra meditantem, ea,

præter hæc incitamenta priscae virtutis ,
 excepit ætas, quæ memoriæ nostræ pro-
 xima Gallorum, Hispanorumque certa-
 mina super imperio consequuta , non
 paucis tum abūdabat Virorum fortium,
 vel opibus, vel exemplis. Hærebant in
 oculis illa præclara Romani nominis lu-
 mina , quæ ne nunc quidem post occa-
 sum illustrare posteros desierunt : M.
 Antonius Columna , Octavius Pater ,
 Alexander Filius Farnesij , Paulus Vrsi-
 nus, Stortia Sanctæ Floræ fortissimi Prin-
 cipes , antiquitate generis , rerum ge-
 starum fama veterum cuilibet compa-
 randi. Veris vbique sermonibus virtuti
 consentiens fama celebrabat Sabellios ,
 Cæcios, Vitellios, Cæsarinos , omni bel-
 lica gloria præstantes. Ipse ciuium illu-
 strium , vt quisque fortissimus habeba-
 tur consuetudinem appetebat maximè.
 Comites obseruabat: colebat Maximos:
 Cincijs amicissimus erat: Capisuechis
 familiarissimis utebatur. Neque despi-
 ciebantur externi. Laudabat Strozios:
 Corneas mirabatur: Vicecomites no-
 rat: Aragonios non ignorabat; Balleo-
 neos, Aurias, Piccininos, Culleones ,
 Guisios , Consaluos copiarum duces

ætate superiores ipse suppar audierat,
 Italiæ recentissimis quâ factionibus,
 quâ cladibus inclytos, magnum ad po-
 steros nomen sibi quæsiuisse belligeran-
 do. Horum Flaminius tot, tantorum-
 que ducum, & ciuium nunc inflamma-
 tus exemplis, nunc adhortationibus ex-
 citatus, & nature ductum, & patrię vo-
 cem haud grauatè secutus est, & auspi-
 cium virtutis, & omen ætatis. Et illi
 quidem bellandi studium natura, Ciui-
 tas exemplum, disciplina virtutem de-
 dit, materiam audacia Perditorum,
 opportunitatem religio, felicitatem
 Deus. Militię delectus est ætate mili-
 tari non dum annum duodeuigesimum
 ingressus: ipso primum inuito parente
 Mario Delphinio frugalissimo viro: tū
 vix consentiente: postremo etiam co-
 hortante, posteaquam optimæ filij na-
 turæ virtutem, & felicitatem non defuis-
 se vidit: qua tempestate, communibus
 opibus, auspicijsque Romanorum, Ve-
 netum, Hispanorumque, cum Selymo
 Turcarum Tyranno in Ambracio sinu
 classe certatum est. Maritima rudimē-
 ta terrestris continuo incrementum ex-
 cepit, Belgicum, Germanicum, Illy-

ricum, Pannonicum in magna bellorū
 varietate versatum. Ad hac ex inter-
 uallis atque indicijs armorum, domum
 Italiae voce reuocatus, exteris ornāmē-
 tis non ignobilia decora domesticę vir-
 tutis adiecit: Prouinciarum incendia re-
 stincta: latrocinia non semel, nec sine
 magnis laboribus oppressa: perduelles
 excisos: oblatam opidis lucem: recupe-
 ratam quietem. Hęc a me de tanto Vi-
 ro non oratorię dici, non amicorum
 gratię, sed verię Flaminij virtuti dari,
 facile constituet, qui cogitatione re-
 cordari volet, quibus illa publicis de-
 corata muneribus, quibus summorum
 Pontificum fuerit cohonestata iudicijs:
 quibus potentissimorum Regum testi-
 monijs commendata: quibus omnium
 dilaudata præconijs. Henrici quidem
 Quarti, Gallorum opulentissimi Regis
 (vt hunc vnum è multis potissimum no-
 minem) singulare de Flaminij virtute
 iudicium, & verissimum videtur, & fer-
 tur in primis. Venerat Lutetiam Pari-
 siorum ad Regem, Clementis Octau
 Pontificis auctoritate Petrus Aldobran-
 dinus Cardinalis de pace Legatus. Ad
 amplitudinem, ac speciem honestę de-
 ductio

iusce virtutes, huic illorum tempora defuerunt. Quod si, paribus honoris, & potestatis auspicijs, huic viro bellorū terrorem liberè circumferre licuisset; nō illi felicitate, quā hic virtute latius Romani nominis amplitudinem, & fines imperij protulissent. Atq; id genus alia de Flaminio Rex executus, non ante dicendi finem fecit, quā suis illum laudibus erubuisse sensit. Consecutæ deinceps benevolentiae significationes: amplexus, seuocatio liberi sermonis, epularis accubitus, symposiorum ioci. Grauisimum tanti Regis testimonium quid nos attinet exornare verbis? qui, si militarium rerum scientia spectetur, omnium omnis memoriae Regum scientissimus est: si firmitas animi, constantissimus: si vis ingenij, solertissimus: si certaminum vsus, exercitatissimus: si consilium, consultissimus. Qui plura bella suscepit, quā alij gesserunt: plura confecit, quā ceteri susceperunt; genere maxima, contentione laboriosissima, discrimine difficillima, complexione partium implicatissima, loci propinquitate domestica, temporis diu-

tur.

turnitate longissima . Nam de fortunæ varietate quid dicam ? tanta per omnem ætatem rerum vicissitudine circumactus est ; vt nemo , quod equidem sciam , neque maiore , neque diuturniore iactatus fuisse memoretur . Euentus vero discriminum is demum fuit , qui tantam animi constantiam , & consilij prudentiam decebat maximè : & qui , vt omnium expectatione felicior , sic præcellentissimi Regis singulari virtute nequaquam maior (vel ipsorum hostium æstimatione) licet fortunatissimi felicitatem superaerit , inuictissimi magnitudinem animi non æquauit . Num igitur dubitare possumus , quin eximia , singularia , diuina fuerint in Flaminio præstantissimarum ornamenta virtutum , quem maximus omnium confessione Rex , & omnibus omnis laudis insignibus ornatissimus , tam insignitè præter cæteros , & quidem verbis amplissimis , in eò cætu nobilitatis ornauerit ? Sed nulla vestro iudicio grauior videri debet auctoritas , Quirites : qui sanè quàm honorificentissima testificatione publici mæroris (quem honorem ad hanc vsque diem non nisi paucissimis admodum

dum tribuistis) studio ciuium obtempe-
 randum, obsequendum bencvolentiaē
 vestrae, memoriae clarissimi Viri seruē-
 dum putastis. Atqui Vir optimus, mor-
 tis iuxta, vitæque contemptor, cum
 iam ad moriendum vicinus testamentū
 conderet, quæ Viri modestissimi mode-
 ratio fuit, diligentissimè cauerat, ne
 Delphinus hæres, propinquus, affinis,
 siue quis alius, terræ pondus inutile (sic
 enim corpus appellabat suum, hone-
 stissimis cicatricibus insignitum) sum-
 ptuosè sepeliendum curaret: quam
 vos animi modestiam, ac demissionem
 inuicti pectoris admirari, nihilo tamen
 minus testamenti fidem, vltimam gra-
 uissimi viti voluntatem, irritam esse vo-
 luistis. Æquum, credo, iudicastis, in
 condecoranda publica virtute, priuatę
 familiæ legibus arbitrium patriæ non te-
 neri. Igitur, quod nobis è tanto viro
 residuum, quod in Flaminio mortale
 fuit, ex Senatusconsulto, ciuili celebri-
 tate luctus, intulistis in familiæ sepul-
 crum: vt, cuius animum tot heroicis
 virtutibus illustrem in viuo corpore cu-
 pidissimè dilexistis, memoriam in ex-
 tincto publicè cohonestare possentis:

vnice viuum amastis : mortuum communiter extulistis ; communium meritorum vt gratia communis esset : leuis, si cum desiderij vestri magnitudine conferatur : si vestrorum iudiciorum consuetudo consideretur, grauis. Tribus tantum copiarum Ducibus vestro decreto id memoriae beneficium ante Flaminium reddidistis. Honorem neque vulgarem, neque vulgatum, nunc quartum in Flaminio reuocastis. Consuetudo non est, quæ tam infrequenter redit, & quæ non nisi per paucissimos spargitur excellentes Viros. Potest eximium, singulare, nouum, inusitatum videri ; quod à vobis ita consideratè, nec nisi summis Viris, idque perrarò datur. Nūquam istum honorem vester ille Numantia victor in vestro Capitolio superbè repudiasset: quod in Atheniensium Pritanæo fecisse legitur, cùm statuam illi publicè decernentibus inter innumerabiles Græciæ Principes, diceret, Se nō amate gregalem. Itaque Flaminio vestro publicum in æde funus, publicum in arce monumentum, inter summorum Ducum tria Capitolina decora decreuistis : vt eorum esset apud gratisimos

ciues honor memoriæ coniunctus, qui communi Patriæ magna pacis ornamento, magna belli societate, bellorum, virtutum similitudine, pari felicitate peperissent. An, quæso, nisi augustior quædam, & solito more maior huius Viri species in vestris animis insedisset, tam honorifica, Quirites, tam inusitata de cohonestando Flaminiij funere, ac nomine iudicia fecissetis? Noui gravitatem, moderationem, prudentiam vestram: Non fecissetis. Quæ cum ita sint, quoniam, vt initio dicebam, Virorum optimè de Rep. meritorum, honorificentissima commendatio virtutis ad posteros, est imitatio Posterorum; è vestris iudicijs, ex hoc funebri testimonio ciuiliū exequiarum expressius, quàm ex mea laudatione, Romani iuuenes Flaminiij Clarissimi ciuis exēplū petent. Habet, habet à vobis, Quirites, propositum specimen Ciuilis honestatis: ex quo sibi domi, militiaeque Romana inuentus ad Flaminiij recordationem inuitamenta virtutis, & laudis incitamenta depromat.

At me breuiter hæc de iuuentutis honestate, deque Flaminiij vera celebratione

tione dicentem, & dicere plura conan-
 tem, haud sanè mediocriter perturbat
 huius Pueri, vel solitudo, vel indoles:
 quem vnicum nobis magnæ suæ mentis
 Flaminius hæredem reliquit. Miserrimum
 me: nec oculi sustinent miseram in Filio,
 quam felicem desiderant, similitudi-
 nem ingentis Patris: & impeditam la-
 crymis vocem infixus animo interclu-
 dit dolor. Igitur cætera Nobilitas ex
 huius domo paternum heroicæ virtutis
 hortamentum petet: ipse domesticam
 hortationem filius à viuo Patre non au-
 diet? Miseret me, Fili, præstantis indo-
 lis tuæ. Cum facile venires in omnem
 laudem Patris, tibi Pater ereptus est in
 aditu pulcherrimæ hæreditatis. Hei
 mihi, quanto præsidio domesticæ glo-
 riæ, quanto publicæ dignitatis ornãm-
 to cares! Ex ingentis Patris indole,
 quantum hausisti, quantum amisisti
 Puer! Quid facias aliud? dignus tu qui-
 dem eras, cui Patris, ornatisissimi Viri,
 vita diuturnior ad exactâ effigiem istius
 indolis esset, disciplina facilior. qualis
 esses! quantus euaderes! quem vultum
 illo suæ, tuæq. laudis artifice duceres,
 si paternæ dignitatis specimen inchoa-
 tum

tum à natura, viui Parentis artificio per
 polires! Aliter Deo visum. Dignissimum
 optimo parente filium orbatum, paren-
 tem simillimo filio dignissimum è re-
 bus humanis citius expectato subdu-
 ctum, gemini doloris voluit nobis esse
 monumentum; intuentibus imperfe-
 ctum in superstitute filio simulacrum pē-
 dentis spei; præsens in mortuo paren-
 te requirentibus perfectæ dignitatis
 exemplum. Quid agendum? modera-
 tē feremus, quod necessariò ferendum
 est. Leue fit tolerando, quod depo-
 nere non licet. Si bonus animus in re
 mala, bonum est condimentum mali,
 quantò melius in re non mala condimē-
 tum erit? Benè de bonis sentire diffici-
 le, neque mortalibus inusitatum Ma-
 ximi Regis imperium, optimi Parentis
 arbitrium fuisse scias, relictam in solitu-
 dine pueritiam tuam ad experimentū
 tui. Quidquid ille summus; ille verus,
 ille sanctus virtutum Parens, quidquid
 sapientissimus mundi Conditor, & Ma-
 gister, hominumque, Cœlitumque sem-
 pitemus Imperator Deus ex edita di-
 uinæ suæ providentiæ specula mortali-
 bus euenire iusserit; id ut sapientissimè

decretum, sic optimè consultum sapientes interpretari solent. Consilia diuina sic sunt occulta, non irrita: nobis inopinata, Deo prouisa sapienter. Instituta subamara sunt; expedita delectant: experientibus ingrata; iucundissima iam expertis: ad animum, non ad sensum affluunt: voluptati negata, sanitati seruiunt. initium, rudimenta latentis virtutis cum particula clandestinæ felicitatis; exitus, et rudimenta virtutis iam eminentis, & totam, ac manifestam felicitatem exerit. Sume bonum animum, fili: iam nunc magnus es, quem æqualem adultæ virtuti iudicat, cum experimento tam acerbi vulneris à pueris exercet Deus. Hoccine tandem paternum est? ætatulam istam indolis paternæ, tam difficile tirocinium ponere iussisse? ut amissum parentem antè lugeres, postea referres? & tam præsentis virtute dares nobis documentum futuræ spei? Hem, quibus gradibus ad fastidium patriæ similitudinis tibi munit ascensum Cœlestis Pater. infelix Puer, è dolore crescis: in Patris locum succedis è luctu Patris. Hoccine pium? hoccine paternum? Etiam. Pa-

ternum est, ne dubites, fili. Fortunam
 ex alijs, ex te condisce virtutem. Morta-
 li parente orbatus, immortalis relictus,
 & commendatus es. Dignos isto loco,
 nobilissime Puer, dignos utroque pa-
 rente spiritus gere: sustine speciem
 Flaminij Patris: expectationem Patriæ,
 commendationem nobilitatis tuæ tue-
 re constanter, non industrijs, sed inertibus
 inimicam: Simul mortuum paren-
 tem, simul & te mortalem esse memi-
 neris. Si tuam naturam noueris, nega-
 bis insolentem esse calamitatem tuam.
 Mortales nati sumus: calamitatem tuã
 Mortales nati sumus: calamitosi sumus:
 volucris imago vitæ, fugax vmbra con-
 creti pulueris, fugitiui temporis ludi-
 brium, palæstra mortis. Communis
 omnium conditio, priuata videri non
 debet. In hæc verba legis antiquissimæ,
 nulloq. vnquam tempore antiquandæ,
 quoad erunt, qui mori possunt, neces-
 sitas humana iurauit; ortum vt occi-
 dat, vt aucta consenescant. Nascimur:
 vitimus: morimur. Hæc humanarum
 rerum elementa sunt. Necessitati pa-
 rendum. Verumtamen si teneritas uti-
 us ætaturæ nondum admittere potest

saluberrimam hanc adeo robustæ sapientiaë medicinam ; si propiora naturaë, si iucundiora solatia tam acerbo vulnere quærere nos oportet ; quoniam cõferre lacrymas , miscere gemitus , congerere mærorem , miseris in iucundissima parte solatij est ; aut hoc Senatus, Populique Romani publico mærore domesticum lenies, aut nullo lenies. Cùm ad memoriam amissi Patris ex desiderio pius , uti fit , in animo tuo recrudesceat dolor ; hæc apud te, quæso, fac reputes , fili : Senatus , Populusque Romanus communiter extulit Patrem meum , luctu tanto , mærore tanto , quasi parentem , non Ciuem efferret . Meum Patrem extulit . S. P. Q. R. & ne quando publica memoria tam egregiaë pietatis interire posset , publicum in æde funus , publicum in arce monumentum Patri meo decreuit S. P. Q. R. O Patriæ singularem benevolentiam erga Patrem meum ! O mortui Patris mei memoriam , optimorum beneficio ciuium immortalam ! O grauisissimi Senatus iacredibilem humanitatem ! Moriar : nisi beneuolentissimis Ciuibus virtutem Patris imitatione mea reddam . Interim,

si solatium quæro ; paratum habeo le-
 nimentum doloris in Patriæ publico fu-
 nere: si laudis incitamentum ; habeo vi-
 uam Patris memoriam in publico Ciui-
 um monumento . Hæc tecum ipse re-
 putabis . Cæterum nunquam ego tibi
 commemorauerim iacturâ rei familia-
 ris : quam nemo Delphiniorum sibi, ne
 tacito quidem, suggesserit : nec quan-
 tum ex amplissimo patrimonio tuo ,
 Patris in milites, in hospites, in amicos,
 in egentes , in supplices heroica libera-
 litate decesserit . Illud potius recorda-
 beris ; ex illa despicientia diuitiarum,
 quantus veræ gloriæ cumulus ad hære-
 ditatem cæteræ laudis accesserit . Flami-
 nio Patri , non pecuniæ , sed gloriæ cu-
 piditas in quæstu fuit . Nunquam ma-
 gnus ille animus Militiam occasionem
 auaritiæ putauit . Inflammatus Reipu-
 blicæ studio , pecunię videlicet parce-
 ret , qui non parceret sanguini ? Itaque,
 bellicosissimus Pater , necessitatibus
 bellorum addictus , vt haberet vnde
 militis fidem obstrictam sibi conuerte-
 ret ad Reipublicæ defensionem , tibi
 parcendum non fuit: glorię seruiendum
 fuit : Et quoniam à militaribus rapinis
 ipsius

ipsius abſtinentia ſingularis, ab ærarijs Principum nimis attenta parſimonia cæterorum, non eam, quam ingens eius animus caperet, ſed quam temporum neceſſitas iuberet, materiam gloriæ præbere videbantur; maiorum tuorum bene parta, ſuæ laudis inſtrumenta putauit: quò munificentiæ ſplēdore dignitatem Romani nominis, & perſonam eximij Ductoris egregiè ſuſtineret. Nunc attenuatum patrimonium filio reliquit Pater: ampliſſimam hæredi ſui generis hæreditatem ratus, incolumitatem Reipublicæ, patriæ dignitatem, beneuolentiam Ciuum, exemplum Patris. Qui conſtituiſſet in beneficentiæ profuſione vectigal; excluſis auaritiæ ſordibus, auidior amplificandæ tibi gloriæ, quàm hæreditatis fuit.

Te verò, Flamini moderatiſſime Ciuis, fortiſſimeque Bellator (ſi mentem tuam, vt ſpes eſt, Cæleſtium ordinibus illatam, implorare fas eſt) quædecunq; Cæli parte nos aſpicis, honorem tui corporis, Ciuum tuorum beneuolentiam, filij tui ſolitudinem meminiffe par eſt: Filio tuum animum inſpira, Pater. Indolem tuæ mentis amplexus,

red.

redde nobis in hærede Filio dignitatem Patris : redde Patriæ virtutem tuam. Illam , illam redde mentem, quamuis magnæ molis capacem : illam veræ gloriæ cupiditatem : illam ingenij vim : illam animi moderationem : illam vtriusque temporis necessitatibus responduram fidem : illam demum mentem tuam Reipublicæ consulentem . Alio meliore solatio nostrum tui desiderium lenire , Ciuum hunc honorem alio potiore beneficio remunerari non potes ; quàm si tuam indolem, tui Ciues in superstitis Filij similitudine reminiscantur .

Vos autem , sacrorum Antistites , vos hominum Interpretes ad Deum , quibus ea muneris auctoritas est collata diuinitus , vt animos mortuorum vestris allegationibus , ac sacrificijs expiatis , eripere flammis , & ad Cælum euehere possitis ; etsi Flaminius Delphinus , vestri cum primis ordinis obseruantissimus , Æmiliæ modo Præfectus , & Ferrariensium Equitum Magister , Ferrariæ decedens è vita , mortalitatis curriculum gloriosissimè peractum reli-

gio.

giosissimè conclusit ; ita ijs, quas com-
 memorauimus , virtutibus stipatus ,
 adeò postremis munitus præfidijs Chri-
 stianorum sacrorum, eo sensu pietatis,
 ea fiducia diuinæ clementiæ fretus ; vt
 sperare possimus egregium eius animū
 omnibus iam humanæ corruptelæ per-
 functum laboribus , maculisque deter-
 sis , hominum suffragijs ad capeßendū
 Cælestium ordinem non indigere : ta-
 men , quia spes hæc , non certa cog-
 nitio est ; & quia mortalibus incerta ple-
 runque conditio mortuorum, apud su-
 perstites certum officium debitæ pie-
 tatis excludere non debet ; Ite : Flami-
 nio moderatissimo Ciui , fortissimo
 Ductori , Christiana iusta persoluite .
 Funebri supplicationis instituta sacra
 repetamus : quibus illi, vel aditum salu-
 tis expedire licet ad Cælum ; vel in Cæ-
 lo summam iam certæ felicitatis auge-
 re , lucis aduentitiæ, vel mercedē , vel
 cumulo . Sentiāt à nobis , quam Ro-
 mani nobilissimi Viri nunquam dege-
 ner animus sentire potest, in supremis
 sui corporis opem auitæ religionis suæ .
 Cuius ille, sanctissimo quasi gremio su-
 sceptus , venerationem optimæ nutri-
cis

IN FVN. FLAM. DELPH. 133

cis cum lacte fluxit : Numen casto pe-
 ctore complexus est : nomen largo san-
 guine vindicauit . Nefas est illi pia Re-
 ligionis suffragatione non adesse , quã
 licet , qui propugnationem eius labo-
 riosam , & cruentam sibi depoposcit :
 quam nos nobis Fortium armis circun-
 datis , in litterarum , & Sanctitatis otio
 collocati doctam , ac quietam esse malu-
 uimus . Equidem clarissimi Viri me-
 moriæ vocem hãc libentissimè depen-
 di : quæ mihi , quantacunque demum
 est , in Romana libertate composito ,
 vobiscum ope bellatrici huius dexterę ,
 per studia securæ pacis , ac Religionis
 adoleuit .

NE Flaminij Delphini, auunculi mei, nomen, quod ex funebri laudatione, Bernardini Stephonij beneficio; in omnium memoria, sermonibusq. viuit. ingenti bonorum merore propediem interiret, consulendum videlicet illi, publica typorum testificatione fuit; unde aeternam tanto viro fama celebritatem doctissimi cuiusque consensio, pollicetur. Incurram, sat scio, in aliquam Scriptoris indignationem, qui vel surreptam, vel extortam Orationem, ipso inuito, euulgauerim: sed Flaminij gloriam, vel cum isto Bernardini incommodo, tanto cumulo non augere nefas putavi: quando cum homine suauissimo, ac mitiorum presertim Musarum alumno redire in gratiam, non erit, vt arbitror, perdifficile. Ille quidem tum ad suam, tum ad illorum

immortalitatem natus, quos semel suis
 inserendos scriptis iudicavit; ubi de me
 ex postulare volet cum amicis, verebi-
 tur, credo, ne in hac sui nominis obscu-
 ritate, quam tantopere amplectitur, Fla-
 minij clarissimi Ducis, bellicæ laudis, atq;
 adeo Romæ ipsius obscuritatem amare
 videatur. Quod si adhuc animo erit sub
 insenso: antiquo huius Ciuitatis iure pro-
 uocabo ad: vos quorum ut dignitati stu-
 derem, dedi operam, ut virtutes, quas
 honestissimo funere in Capitolio decoran-
 das censuistis, in illustri Scriptoris egre-
 gij monumento posteritas propositas ha-
 beret ad imitandum. Valete. Ann.

M.DC.VI.

DE SANCTI SPIRITVS
ADVENTV

ORATIO TERTIA.

*Habita à R. F. A. in Basilica S. Petri, ipso Pen-
tescofes die Anno 1609. ad Sanctissimum
D. N. PAVLVM Papam V.*

MIRVS hic, & repentinus è
Cælo sonus, tanquam adue-
nientis Spiritus vehemen-
tis, qui non tam Apосто-
lorum aures impulit, quam
eorum beata pectora compleuit, om-
nino, Pater Beatiss. nequaquam sonus
inanis est, ex fragore tantum inopinatae
concussionis exauditus ad tempus: sed
fertilis est, & ferax, pulcherrimæ ratio-
nis index, & salutaris, vt ita dixerim,
Auriga Verbi. Subitus hic quoq; fulgor
dispertitæ lucis in linguas, irroratus è
Cælo, quemadmodum facti nouitate
mirabilis verè ducitur, oculorû appro-
batione latissimus, animorum conse-
cratione diuinus, utilitate felix, volup-
tate

tate blandus, honore sacrosanctus, potestate metuendus; sic neutiquam breue vestigium incertæ lucis existimandus est, ad volucrem speciem splendoris ex nubilo dehiscente fugitium: at beatissimum potius amici iam Cæli pignus, & argumentum intelligi debet in medium iam expositæ felicitatis. Ac sonitus quidem ad aurium accidit sensum; soni verò vis ad intimum sinum permanat animorum: vt illa quoque lux non est oculis obiecta solum; sed per illam etiã est mentibus firma species inuecta veritatis, & forma virtutis impressa. Similiter, vt ille singulorum capitibus imminens ignis innoxio calore corpus externum oberrat; sic amoris diuinitus afflatus ardor pectus occupat, emollit, effingit, artificiq. digito tractat, ac ducit penetrales animi sensus in omnem vultum, & colorem beatæ vitæ. Nec mirum: Spiritus veritatis est, ideo veritatem inuehit: Spiritus idem est bonitatis; congruenter eructat verbum bonum: Spiritus virtutis est, & omnipotentis Dei vigor omnipotens; idcirco vehementer ingruit; & ne dubitetur impetus esse Spiritus vehementis, omnia funditus

ditus euertit regna terrarum. Cùm, imminenti mortalium omnium naufragio subduētis, & paucis capitibus bonorum hominum, quos in spem generis superesse voluisset, in compactile domicilium conclusis, cæterã colluuiationem impiam, & impuram in immensum superfusa terris eluuiò deleuit; Quæro, vltionè fuerit illa Spiritus huiusce vehementis, qui, contaminatissimis nationibus oppressis, semen piæ gentis, & castas generis humani reliquias vltimas, propagationi reſeruatas, ſecundisſimo flatu prouexit, & appulit ad Armeniæ iugum; qui superextantes reſiuerere iuſſit aquas; qui cælo terras ostendit; qui nubem Iride colorauit; qui bonæ pacis fœdera ſanciuit? Quæro, cùm in ſublime tendentium Gigantum, & in Cælum immani molitione conſcendere cogitantium, conſilium temerarium, inceptum audax, illa ſententiarum diſcrepantia diſturbauit, & diſſono ſermone diſiecta res eſt; hiccine præſens boni conſilij Spiritus, boni pectoris bonus hospes, & ſaluberrimæ ſapientiæ magiſter optimus, cum perturbatione linguarum, diſſenſionem etiam immiſit

animorum ; audacissimæ iuuentutis , in scelere dumtaxat consentientis , irritam spem debilitauit , conatum temeritatis elisit , fregit audaciam , multitudinem distraxit , profugam exilijs , diuersam erroribus agitauit ? Illud etiam quæro . quò tempore quinque Ciuitates illas , consensione scelerum , & contagione turpitudinum corruptas , nec minus exitio nobiles , quàm flagitio infames , pluuiû , ac repentinum incendium exhausit , atque vltrix è cælo flamma depasta est ; an vehemens hic Spiritus pessimos pessimè perdidit , perditos in alto sulphuris aggere demersit , demersos exhausit ingenti terrarum hiatu , exustosque campos graueolenti cœnosæ lacunę gurgite inundauit ; intactum vero Cælitum hospitem , hominem antiquæ probitatis , seuocauit à turba , secreuit à noxa , seduxit in montem , ab interitu vindicauit ? Quærendum etiam existimo , commemorabilem illius virgæ vim , qua Moyses vsus fuisse dicitur ad vindictâ , quonam tandem referendâ putemus ? Hac fretus , apud Hebræos interea loci conferenante Cælo , vindex densissimas apud Ægyptios tenebras intendit : hac

in inimicorum domicilia ranunculos, in compita sanguinem profudit: hac in hostium modò ludibrium, modò perniciem mille patrauit portenta rerum: hac bipartito mari transuexit, assertaque libertate copias in tutum recepit: hac castigatis, ac relabentibus vtrinque fluctibus Erythræi maris, hostiles equitum turmas, & peditum innumerabiles cohortes vno omnes, ac subito impetu corripuit, inuoluit, extinxit. Ergo si Virgulæ fuisse vis tanta negatur; quid obstat, quin hunc Spiritum fuisse dicamus, impijs ad vltimam vsque perniciem infestum, pijs amicissimè consulentem; vt ex Mareotico luctu diuinas vitutes victorum epinicia, per hostium constrata cadaueribus littora, personarent? Vbi vero Iericuntina incœnia Sacerdotum sonitu in orbè obeuntium, tubarumque solo clangore circumstrepentium corruerunt; huiusce ne Spiritus anhelitu difflata ceciderunt? Itidem, quantum coniectura consequi possum, ab hac vehemèntia non abhorret Palæstinorum ex ludo luctuosa ciades: qua tempestate fortissimus ductor meretriculæ fraude primò de-

detonsus ad cutim, eneruatus, excæcatus, emancipatus, vim corporis incredibilem amisit: deinde renato capillo recuperavit, & ornatum capitis, & robur corporis, & audaciam Ducis: mox è pistrino deductus ad oblectandos hostes, luctuosè ridiculus, ingentes spectacula columnas Ingens ipse cõplexus ambas, vehementi concussione quatefecit vsque eò, quoad, super incidentium ruina tectorum, obrutis hostibus interitum simul attulit, & sepulcrum: seque cum illis fortiter vltum, & confepultum, victoriam pariter obruit, & triumphum suum. Cùm autem subcineritius ille panis, ex hostium interpretatione, Gladius Gedeonis, momẽto temporis euolutus in castra, contra bellantium inimicorum hostiles acies ingenti terrore compleuit primò, deinde fudit; huiusce ne quæso Spiritus impetu, dicam, an imagine ferebatur? Cùm, eiusdem imperio Gedeonis oclusis in lagenas luminibus, tubisque clangentibus, atque ex condicto lagænis in nocturna irruptione ad terrorem ingenti strepitu collisis, pauci multos, inermes armatos, armorum fragore

per

perterrefactos , & splendoris emicatione perstrictos, latisimèque sparsa fuga palantes , passim fœda cæde strauerunt ; dubitari certè potest , an illos huiusce Spiritus iniecto pauore perterritos , & inopinatæ lucis fulgore percussos, ad exemplum hodierni facti fuisse statuamus . Quid illud ? num indidè fuisse dicimus ? quòd elegantissimus ille Puer , rutilo capillo pulcher , & castus , viuum è torrente lapidem delectum , & pastorali funda strenuè circumactum, ad destinatum frontis ictum in iminens mole corporis Gigantem intorsit , excussit , impegit ? An hunc locum potius , quàm Gigantem ex destinato Puer ille feriebat ? Cùm idem ille iam Psaltrius , & honorarius Ephœbus insanam Regis rabidè furentis estu, itaque turgidum , lymphatumque pedus aptè modulato cytharæ carmine temperabat ; dubito, an huiusce spiritus fuerit dulcis ille cantus oris, illa fidium temperatio salutaris ? Quæri postremò potest , an lapis ille decantatus à Vatribus similitudinem aliquam afferat à nobis ? qui perexiguus primò , nullisq. è monte manibus auulsus , at intimè tan-

tantum quodam impellente Spiritu
 prouectus, ad fictiles miræ statuæ pe-
 des, huc vehementer impressione fa-
 cta, Regnorum superstructa simulacra
 difiecit, comminuit, dissipauit; eo vi-
 ctoriæ successu, vt solus ipse è ruinis as-
 surgeret aliorum, inque moleni inusi-
 tatae magnitudinis excresceret, atque
 omnia spatia terrarum, nullis vnquam
 excidendis opibus, occuparet. Et, ne
 queramus omnia sub nube, dicam aper-
 tius, quod in manibus habemus. Men-
 tiar, nisi vna hæc omnium vox, atque
 sententia est; vehementem huiusce Spi-
 ritus impetum, Romam, ad difficilli-
 mum de summa rerum certamen, tan-
 quam ad certam gloriæ palmam, inci-
 tatissimum tunc aduolasse; cùm Apo-
 stolorum voce per omnes gentes sonus
 eiusdem Spiritus vehementis increbuit:
 cùm Synagogæ cadauere relicto, Palæ-
 stinam, Asiamque peragrauit: cùm la-
 tè per nationes edita strage Babylonis,
 Amoris huius animata Spiritu Christia-
 nę iustitię fides, quacunque Sol habi-
 tabiles illustrat oras, albis victorię
 circumuecta quadrigis, per medias ho-
 stium acies, per omnium damna rerū,

per discrimina laborum per fame vulnera , per naufragia diuitiarum , per excidia domorum , per incendia ciuitatum , per exitia corporum , per intenta Regum tela , per fulmina Cęsarum impetum cepit : cüm se sibi superstitē , & suo commaculata sanguine trophea virtutis in Latinas arces inuexit : nec ante partem vllam habuit quietis à sūmis , medijs , infimis ordinibus inimicorum : non à ciuibus , aut externis , non à domesticis , aut alienis : quàm in alto cumulo Romanorum triumphorum victorale vexillum veritatis extolleret , & in ipsis huius Urbis visceribus signum Crucis , atque omen salutis imprimeret . Proh Deus immortalis ! qui dies fuit ille , quàm fortissimis illis Viris maioribus nostris ærumnosus , ac grauis , quàm grata nobis celebrandus adorea : quo die viuida vis Amoris huius è longinqua peregrinatione Doctorem Gentium , & principem Apostolorum ad hanc arcem Imperij conuocatos , cum immaniſſimi Tyranni crudelitate commisit ? Cüm , victo verius , quàm victore Nerone , Vaticanum fastigium sanctissimus hic Spiritus Petri

anguine consecrauit: Cùm Apostolicum Regnum, hoc est tuum, Beatiss. Pater, regale sacerdotium, immota Christi Domini virtute fundatum, in Vaticani Sede stabilivit: vt idem esset, & certum succedentium Pontificum domicilium, & omnium Gentium cōmune perflugium, & veritatis oraculū, & equitatis Forum, & Asylum quietis. Etenim omnem impietatem, ac superstitionem, omnem hostium audaciam, ac temeritatem, omne malum facinus, omne flagitium, omne scelus è medio, quā sapienter, quā fortiter emolitus; immotumque Christi Regnum nō magis in improborum ruinis, quā in exaggerato virtutum omnium fastigio immolitus sacrosanctus hic Spiritus, quoniam ipse nunquam à Veritate se iungitur Spiritus Veritatis, è Vaticani specula commune salutis imperium cōmuniter regit: communique cum Veritate consilio communē causam agit, hoc est veritatem docet: idque auctoritate tam vera, tam graui, tam irretractabili, ac sacrosancta; vt à Gentibus omnibus, è Romani Pontificis adytis, & iura sacrorum, & scita pietatis,

& decreta doctrinæ , & responsa prudentiæ , & præsidia salutis petantur : & nihil vspiam sanctum , nihil verum , nihil pium , nihil salutare , nihil beatum , nihil hominum naturæ consentaneum , nihil cum honestate consentiens existimetur , quod non Romanum esse Veritatis hic Spiritus irreuocabili Vaticani iudicio comprobabit . Actum erat de re mortalium , si vehemens hic impetus non erat impetus Amoris ; & Spiritus hic Deus , afflatus ex Deo , non fuisset præmium sanguinis , at vindex ; vt , cum expugnaret hominum pectora non amore pugnaret . Auram lux sequitur , aura lucem : & insinuante se Spiritu , quia diuini cordis est halitus , auræ pariter impetum , & lucis calorē trahit : & cum geminata mox imagine , quæ sonore læcessat aures , oculos splendore delectet ; vt grauidum intelligentiæ sonum edit , sic opulentam lucem exerit sapientiæ . Naturā suam indicat indiuisę Diuinitatis in diuisione signorum , in vnicū tandem suadendæ Veritatis officium confluentium : Etenim ex indiuidua luce , diuiduæ linguæ ; sonus multiplex , verbum vnum , vna

per

persuasio veritatis inducitur : vt ex hoc veluti simplici fonte septemplicem derivationem intelligamus effluere gratiarum . Verumtamen ille sic , ad hominum captum , quodam veluti diuortio virtutum suarum diuisus in partes , ipse sibi simplex , ac totus , & integer est apud se : bonus auræ bonæ vapor , expiratus è corde Patris , expiratus è corde Filij , medius inter vtrunque ; Personæ dumtaxat singulari notione secretus à singulari notione Patris , & Filij ; cæterum vniuersam vtriusque vim continens , & naturam totam , eandē , ipsam : sempiternumque fœdus Amoris , & sempiterno fœdere conciliatus vtrique : voluntarius vtriusque splendor è cōmuni Diuinitate collucens ; virtutis , & honoris sempiternitate par : atque , vt vnus è tribus , sic non alius , aut dissimilis , sed prorsus idem , naturæ simplicitate cōsubstantialis , & æqualis vtrique . At enim hæc à me sic dicuntur , tanquam intelligantur : periculosè , ne dicam arroganter ; qui summum specimen summi boni , qui principem rerum omnium , & pulcherrimā , præstantissimamque naturam , conti-

nentem sese fortiter , suauiter , sapienter , assequi me posse non dicam oratione, sed cogitatione confidam. Triplicem Personarum hypostasim , in simplicis Numinis vna diuinitate distinctam ; Generationem Filij verè geniti , non facti ; Spirationem Amoris non geniti , nec facti , sed procedentis ; Patris ex sese , non aliud venientis , neque geniti , neq; facti , neque procedentis vim , notionemque quis enarrabit ? Nemo , profectò nemo : præter quàm , aut ipse qui generat Pater intelligentia sui foetum æqualem sibi : aut ipse Filius , qui generatur ; & non solum similem , sed ipsam , ac totam in se susceptam exprimit diuinitatem Patris ; quique datus est nobis sapientiæ magister , & paternæ mentis interpretis : aut ipse Spiritus à Patre , Filioque procedens : qui vitali calore mentes hominum collustrat : qui sui celebratione sic compleuit Orbem terrarum ; vt commonstrator grauissimus esset , & Patris , & Filij , verissimus sempiternæ Trinitatis assertor , ac vindex , inspirator veritatis omnis , opifex pulchritudinis ipse pulcherimus , sapientiæ sacer , ac sanctus Ant-

ti-

tistes , honoris vigor, educator animorum , demum Spiritus Veritatis . Quāto melius ab infinitate non enarrabilis naturæ vela contraxerim ad hæc nostra, quæ propalam hic idem spiritus promulgavit , quæque proximè nos attingunt , insignia mirificæ virtutis eius ! Sanè nec hominis fuerit intelligentia sapienter vtentis id eloquendo persequi velle , quod intelligendo consequi non possumus ; & quod veneratione melius , quàm prædicatione celebramus . Proinde si nefas est nudam , ipsamque contueri naturam excellentissimæ maiestatis intra sese, & suum in orbem colligentem infinitatem suam ; venerari certè sanctitatem eius , & radium infinitæ pulchritudinis effluentem extra , parcentem oculis , & aulæo similitudinis obductum , sic quasi per nubem, intueri fas erit . Vim optimæ bonitatis ancillantem veritati , subseruientem sensibus, & mentibus humanis adblandientem sentire possumus, haurire possumus , amare possumus , sed ex parte, sed dissimulatè : totam animo completi , definitione metiri , resectam , & eminentem congregari coram , extra pe-

riculum puniendæ temeritatis, & planè peruidere non possumus. Vt aduersum Solis huius orbem intentis oculis, & indeiectis difficilè sustinemus; ex nube verò repercussam, & discoloram eius imaginem cum iucunditate spectamus: sic infinitum splendorem Amoris, vim suam Impetus, & Auræ, Lucis, & Lingue, similibusque rerum imaginibus mitigantem, & veritatis, & pacis Iridem inducentem, contemplari iucundius, delibare fructuosius, eloqui verecundius licet: quem nescias, an timere sit tutius ob potestatem; an amare sanctius ob pulchritudinem; an possidere feliciter ob expleam summam Omnipotentis Boni. Verumtamen, ne felicitatem nostram, ut est in proverbio, deuorare potius, quam concoquere potuisse videamur; illud præceteris in tanta bonorum ubertate meminisse necesse est; quòd, ut paulò ante dicebam, huius ardore Spiritus incitata Christiana virtus, ad nos potissimum cursum tenuit, & Romæ maluit, quam alibi, sacrorum certum domicilium collocare. Huc per omnes peregrinata Gentes uehemens illa vis om-
nis

nis incubuit: ad hanc Arcem imperij omnibus vndique viribus concursum est; hic toto certatum est Regni corpore: nec enim leuia, aut ludrica præmia petebantur; de summa rerum agebatur: Iustitiæ sanctitas, Pacis tranquillitas, Sapientiæ veritas, Cæli necessitudo, cælestis Patris hæreditas, ex hoc terrarum capite promulganda terris, instituto certamine cum vitiorum omnium agmine, quærebatur. Immò verò, quoniam sanctissimus diuini pectoris Spiritus, non solum intimè perscrutatur profunda Dei, sed etiam extra sapientiam redarguit sapientum; nec tantum iudicat inter noctem, & diem; sed inter diem etiam, & diem: cum eius veritas cum hostium vanitate, religio cum superstitione, sanctitas cum impuritate, fides cum perfidia, mansuetudo cum crudelitate fortissimè cōfligeret; nihilosecius cum Philosophorum sapientia, cum Cæsarum consilio, cum Legumlatorum iustitia dimicabat: vt verissimum faceret veritatis oraculum, quo significatur mundum argui non de peccato tantum, verum de iudicio, & de iustitia ab hoc Spiritu Veri-

rita-

ritatis . Diu videlicet hæsit ad hanc ar-
 cem incerta , non quidem victoria , sed
 pugna ; cùm improbi corpore , nos ani-
 mo vinceremus : demum quia pro ve-
 ritate res erat , virtute vicerunt , qui
 pro veritate pugnabant . Hic , si vnquã
 aliàs , liquidò perspectũ est , quàm ma-
 lè sibi cohereat vitiorum prauitate co-
 agmentata crudelitas : Quippe somni-
 um illud eburneum Romanarum opũ ,
 illud vitree potentie fictile simulacrum
 ad primum impulsus lapidis decurrẽ-
 tis , hoc est ad lucem primæ veritatis ,
 euanuit : & si quæris , quàm leui tactu ,
 quò tanta moles Imperij pondus dede-
 rit ? ad pauperis , & abiecti procubuit
 Piscatoris pedes . Multum tamen vi-
 ctori tuo , Roma , debes : quod , & il-
 lius victoria tibi stetit ; & ipse , ne quã-
 do victoria te deserat , à te pugnat : si
 quidem nocituræ potestatis exuta viri-
 bus , æternum sanctitatis , & sapientiæ
 principatum , procurationemq. veræ
 salutis cùm verò Deo communem ha-
 bes . Enimvero si non aliam diuini cõ-
 silij decreta Romano Christi Regno vi-
 am inuenire voluerunt ; nec nisi per cæ-
 des , atque clades vehemens diuini Spi-
 ritus

ritus impetus adspirare potuit ad hanc Arcem : magnoq; semper magna parantur Regna virtutis : si iustitię sanctitas in humano genere reseminari non potuit, nisi post obrutum in vndis humanum genus : nec promissę regionis vberrimos campos, nec lacteam, ac melleam hæreditatē Abrahami nepotibus cernere fas fuit, nisi post Arsinnoem Regnatricem, aulamq; Pharaonis funditus excisam : cuius tamen ad trecentos ipsos annos cara Deo gens iniustissimę seruitutis iugum ante tollerasset : si suo iam Christo, nisi victa, seruire Roma non potuit : nec veritatis, & pacis immortale regnum, nec iura sanctitatis, & Cæli, latè per omnes interpretanda Gentes, nec docendę iustitię, ac sapientię principem auctoritatem, nec saluberrimę religionis salutare sacerdotium, nec tergeminum stemma triplicis potestatis accipere, Roma debuit : nisi Capitolium antè triumphales quadrigas, Palatium curulem sellam, Auentinum Diale flaminium, Cæsares Augustale fastigium Piscatorię Crucis, in veram mox gloriam exituro, ludibrio subdidissent : iam

nihil querimur , ò Mundi Conditor ,
 Magister , quòd tã parua mercede Ro-
 ma dedoctrã placere sibi , veritatem
 tuam discit , & docet ex te : Piacet em-
 pta Romanæ superstitionis interitu
 Christiana religio : nec , si redeat illa
 vecors , illa fallax cruentæ potestatis ,
 imperijq. infulata superstitio , nobis pla-
 cere possit , vt antea : odimus Babylo-
 nij poculi meretricium amatorium : odi-
 mus artificio impium , & impurum ,
 tuo Spiritu tuæ Veritatis imbuti : quàm
 exanimales illis meretricis illecebras ,
 te malamus , & amorem tuum : nostra
 tibi desponsa fides est : à te desciscere
 non est pium : in exilijs , in ærumnis , in
 vinculis , in rotis miseri non sumus , si
 tecum sumus : ad tuas conditiones te-
 cum depectus animus noster , vel in
 summa rerum egestate , si sic necesse
 fuerit , Religioni parere debet : cùm
 superstitione regnare non potest : à se-
 citius , quàm à te defecerit : abibit ci-
 citius à magistratibus , exuet magni no-
 minis phaleras inanes , trabeas Cæsa-
 rum abdicabit , franget Consulium fa-
 sces , castrorum paludamenta depo-
 net , triumphorum abijciet exarescen-
 tem

tem lauream, & caducam. Est tanti, formidabilis Imperij maiestatem semper cruentam, semper armatam cum pacatissima pace Christianæ felicitatis; & superstitionem leuissimam, & sceleratam cum amoris diuini virtute, cum integritate, cum sapientia, cum sanctitate, cum iustitiæ fide, cum animi tranquillitate mutasse: Scad sapientiam institutis, hoc Spiritu sic affectis, & perbeatè degentibus in amplitudine suauissimæ quietis, præstat nescire fatalia Feretrij Iouis Ancilia: cinctum Gabinum, auguralem Lituum, argenteos Anseres Capitolinos, Numam, & Ægeriam, Quirinum, & Vestam, Vestalium perpetuum ignem, & perpetuæ Virginitatis promissum certum, votum dubium, nomen ambiguum, & Asylum apertum sceleri, parricidio dedicatum, libenter, nunc est, obliuiscimur: diem enim vnum actum ex tuæ iustitiæ præceptis peccanti immortalitati anteponendum putamus. Bene nobis, & iucundè fuerit, si respirare tantum, & frui licuerit aura veritatis, & virtutis tuæ; solum vt volueris amare nos, & à nobis amari velis, nimum
mul-

multum dederis, & dedisti: hac mercede diuitias, opes, honores, imperia repudiare possumus: nobis viuere non debemus. Igitur Romanus, ferox ille Gentium victor, ac terror, mucrone veritatis exceptus, Amori latus, & manus dedit; daturus etiam iugulū, daturus, & sanguinem, si iussisset. Nunc verò, quia qui vicit, haudquam inglorium nomen est, aut obicuum; ex animo victoris imperiū amat, & seruitutem suam: sequiturque gloriosissimi triumphi currum ingentis ingens pompa victoriæ gratulabundus, ac felix; & hoc tantum miratur, aliquando se voluisse vincere, qui quandoque vincere noluisse. Repone victum in pristinae congressionis locum; reuocetur prior illa Romanorum serua libertas: quære, num vinci malit, an vincere? seruire ne Petri successoribus, an Gentibus imperare? palam profitebitur conditionem Veritatis esse potiorē, & imperio præferet seruitutem: Aquilam, & Pilum, Baltheum, & Stipendium sacramento militiæ solutus deseret: militare congiarium non reposcet: castrense peculium etiam libentissimè re-

mittet: emeritorum præmijs, victoriarū manubijs vti nolet: & exauthoratus à Cæsare transfibit ad Petrum; à Labaro properabit ad Crucem. Vestram hic appello virtutem, ò forissimę quondam Animæ, nunc etiam beatissimæ: Tuam, FLAVI CLEMENS, fidem obtestor, frater Cæsarum, & collega Consulum: qui cū orbitatem Vespasiani nominis Augustali tuorum adoptione fulcire filiorum, & aulam nutantis Imperij pulcherrima sobole sustinere; cū geminare fasces, reuocare Consulatus, iterare Curules, fama tui nominis implere Latinos fastos, & Imperij societatem inire cum patruale posses; quia tamen tibi rem non cum Christo, sed cum Domitiano futuram videbas; ne purissimi pectoris integerrimum spiritum contaminares, sanguinem Christo deuotum, in Christi causa profunderere maluisti. Vestram quoque fidem libenter obtestor Palmati Consul, & Simplicii; vestram Cerealis, & Zeno; tuam Gedeon, tuam Mercuri, tuam Mauriti, tuam Octaui, tuam Solutor, tuam Aduentor: Vobis fidissima legionum inuestissimarum manu stipatis, & lectissimæ iuuentutis ar-

mis egregiè munitis, tametsi furentium
 in vos Imperatorum vestrorum licentiã
 circumscribere liceret; si quidem, & ve-
 stræ virtutis impetum, & pronum ad im-
 perium iter, & secundum victoriæ cur-
 sum ad aulam sequi potius, quàm in ca-
 stris attinere libuisset: tamen, quia non
 præmia virtutis in terris, sed discrimina
 quærebatis; hostium capiti parcere,
 quàm vestro, fustibus subijcere terga,
 securibus dare ceruiccs, decimationi-
 bus minui cohortes, internecionibus
 deleri copias, machinis torqueri, distra-
 hi, corpora cruciari pulchrius, quia san-
 ctius, vobis esse statuistis. Age, sit hic
 fortior; ille suauior impetus est Amoris,
 qui suauissimam nobis Christi sapientiã
 inspirat, auramq; nostris mentibus af-
 flat omnipotentis Verbi. Etenim Deus
 hic Amor, vbi, quemadmodum ipse no-
 uit & solet, humana pectora sui præsen-
 tia numinis opacauit; vbi nunc vapora-
 ta vitali suo calore corda, nunc tanquam
 imbribus irrigata voluptatis, sicut tan-
 tum decebat hospitem, præparauit sibi;
 quid dicam quàm faciliè, quàm expedi-
 tè, quàm liberè, quàm iucundè, quàm
 strenuè, quàm magnificè, quàm ample

vires

vires omnes virtutum omnium immit-
 tat, & incitat ad omnem honestatem, ac
 laudem? quemadmodum, & cogitatio-
 nes, & deliberationes, & voluntates, &
 appetitiones, & iracundias, & cupidita-
 tes, & omnes corporis, animiq; sensus
 quamlibet in partem impellat, ac verset?
 quemadmodum illam euocet, atque ad
 omnis officij custodiam explicet virtu-
 tum seriem honestissimam, ac beatam?
 integram primò fidem ad agnitionem
 supra modum beniuoli numinis & iusti-
 castum exinde timorem, certissimamq;
 spei fiduciam, alacrem, & certam è di-
 uinæ bonitatis, & iustitiæ veneratione
 generatam: ex hoc autem veluti fonte
 perpetuum odium prauitatis omnis: è
 prauitatis odio continentia salubre con-
 silium: ex hoc ipso cæterum subinde re-
 cense ordinem honestatis omnem: ad
 punitionem quidem delicti seuerissimã
 disciplinam; è disciplinæ seueritate tole-
 rantiam voluntarij laboris, & abstin-
 tiam, omnem titillationem sensus, om-
 nes leuiculæ voluptatis illecebras ex ani-
 mo respuentem; omnem iactantiam, &
 ostentationem; omnem contumaciam,
 superbiam, arrogantiã; omnem deni-

que malam animi cupidinem, & nugatorium aucupium falsæ voluptatis, & gloriæ. Hoc porrò constituto non dubiæ, sed certæ, non obscuræ, sed expressæ iâ in intimis animi sensibus probitatis statu; continuò benè moratus animus in educatu boni Spiritus, in ingenium suum, emollitum iam, atque subactum, & ad expressiorem diuinæ similitudinis indolem probè præcultum, & comparatū, omnem reliquum virtutum excipit comitatum, ac necessitudinem, tanquam resti per manus data, pulcherrimæ clientelæ; bonitatem, innocentiam, integritatem, constantiam, æquitatem, animi celsitudinem, & excellentiam; tum aciem mentis, ceu per perspicuum vitrum, trajectam ad intellectum, ac sensum summi boni; tum intelligentiam, & experientiam recti, ac veri; tum perspicientiam, & usuram multò fructuosissimam iusti, ac pulchri; tum optimæ rationi consentaneam consuetudinem morum, & vitæ quàm emendatissimæ constantem tenorem, eundemq; vultum in mæstis rebus, non secus, ac lætis, ad gravitatem compositum, & quandam veluti decori lucē efflorescentem è temperatissimis animi

moti-

motibus ad specimen virtutis, ad officij dignitatem: tranquillitatis, deinde perpetuas quasi ferias, & statum honestissimæ quietis, & alcedonia placidissimæ pacis. Ad hæc, animum compotem mentis, & verè sui iuris, & imperantem sibi, semper optimarum partium, & primarum: sapientiæ beatissimum lumen, tanquam in liquidissimo Cælo, semper obuium, & serenum: arbitrium exinde ratum, exscriptumq; ex veritate decretum, optimæ mentis apprime tenax, & certū in omni deliberatione consilium: omniumq; rerum humanarum, diuinarumq; prudentiam: & firmiter iam impressam, atque inhærentem in animo similitudinem Diuinitatis. Quam eminentem esse dicimus triplicis Iustitiæ formam ad tripartitam Officij dignitatem; in Deum vnā, in homines alteram, in se tertiam. Quæ Deo quidem se debere fateatur sanctitatis integerrimum sensum, pietatis castissimum cultum, religionem, venerationem, metum, beneuolentię respōsionem, gratiarum vices, gratulationes, laudes, labiorū victimas, hymnos. In homines autem humanitatem conferat, & comitatem, & bene-

nolentiam, & mansuetudinem, & faci-
 litatem, & misericordiam, & liberalita-
 tem, & fidem, & opportunum animum,
 & paratum gaudere cum gaudentibus,
 flere cum flentibus. De se verò, suisq;
 rebus, qui diuini Spiritus numine sit in-
 stitutus, ita planè sentiat, & statuatur, ut
 ipse sibi displiceat, ac diffidat sibi: sit in
 vigilia laboriosissimæ quietis: primùm
 putet nihil omnino sibi cordi esse debe-
 re, quod non principi rerum, ac mode-
 ratori Deo gratum, acceptumq; esse pla-
 nissimè sentiat: ad omnem proinde nu-
 tum illius intentus, expeditusq; sit; do-
 ctus nullam recusandam esse conditio-
 nem propositi discriminis, aut laboris:
 se non magis sibi, quàm Reipublicæ,
 nec Reipublicæ magis, quàm Deo natū
 intelligat: nullam proinde partem officij
 deserendam putet, nullam in hac custo-
 dia corporis prætereundam ordinis di-
 gnitatem. Hominem tãti Numinis hos-
 pitem, vel alumnum potius Amoris, his
 virtutibus instructum tam multis subor-
 natum, ac refertum beatæ vitæ commo-
 dis, quis dubitet esse beatissimum? Quid
 verò cætera commemorem, vel orna-
 menta laudum, vel emolumenta pacis,
 quæ

quæ publicè, priuatimq; nunc vidèda sapienter, nunc fruenda suauiter è Spiritu Veritatis hauriuntur ad bene, beate que viuendum? quæ si recensere singula numerando velim, nullum finem inueniat oratio mea. Circumspicite, quæso vos, Ecclesiæ formam omnem: & partes eius singulas, Ordinumq; classes, ac dignitates animaduertite: ætates, instituta, leges, mores, familias, domos, ciuitates oculis obite, animis inspicite diligenter: nullum locum, nullam vitæ partem, nullum punctum temporis vacuum Amoris beneficentissimi Numine reperietis. Hic, vt ab incunabilis nostræ salutis exordiar, Aquas incubat salutates: hic nobis, è Christi sanguine renascentibus, auram infundit veræ lucis, & vitæ: hic expiatis, & recentes è fonte suscipit, susceptos educat lacte saluberrimæ veritatis: mox oleo palestrem delibutos præparat ad certamen, inflammat ad gloriam: hic intento perfusoq; Spiritu, per omnes Reipublicæ partes permeat, & cum socia veritate perlustrat; quoad in vnum omnia corpus apta membra componat, vnâq; fidem è multorum vnanimi cõspiratione coalescētē subjiciat omniū

virtutum Principi Christo Deo: Hic Deo nos, hic Deum nobis, hic nos nobis, hic singulos singulis, hic omnibus singulos, hic singulis omnes, hic omnes omnibus nunc ingeniorum facilitate, nunc necessitudine voluntatum, nunc sententiarum consensione, nunc morum similitudine, nunc familiaritatum, & amicitiarum coniunctione conciliat, & coagmentat, arctissimeq; coniungit: ut nihil illo mutuo consensu, nexuq; parium reperiri possit copulatus ad vitam, nihil suavius ad conuictum: hic animos Christi corpore nutrit ad salutem, sanguine colorat ad gratiam, virtute corroborat ad pugnam, exemplo prouocat ad mortem, morte traducit ad vitam: hic afflatu sui numinis Pontifices & legit, & regit: hic Sacerdotes inaugurat: hic piamina sacrorum, hic omnia munera pietatis, & religionis obit in templis: hic Virgines caelesti flammeo denubit, & Deo maritat: hic viduarum orbitatem, & caelibum solitudinem vberi virtutum sobole fecundat: hic infantium linguas facit esse disertas; & si libuit, silentio bonorum obruit eloquentiam improborum: hic ora Sapientium, hic plectra Poëtarum aptè temperat,

rat, & doctè fleat ad præconia veritatis: hic ereptos libidini thalamos dedicat castitati; vt, pudicitia pronuba, sanciat maritalis fides, quò Virgini Christo nunquam noua soboles deesse possit quam sermonibus informet ad sapientiam, virtutibus instruat ad salutem: hic è Martyrum sanguine fidei semen elicit; vt propagata per populos admiratione veritatis, è cæde paucorum renascatur vita multorū. Quid multis opus est verbis? hic lucis ipsa lax est; hic Spiritus animorum: hic gratia virtutum; hic admirabilem operū consultissimus, & descriptor, & artifex; hic si adsit, sacrarum literarum authoritas vitam afferet; si absit, occidet: quin etiam Christi Domini doctrina, vita, virtus hoc præsentè numine, iucundissima beatæ vitæ lux est; hoc absente, labor, angor, mæror, ærumna, cruciatus. Huius numinis impleta fœtu laudum omnium Christi sponsa, fœcunda mater Ecclesia, beatæ vitæ compos, & in omnem aleam felix, è marore lætitiā, è dolore voluptatem, è consternatione constantiam, è formidine securitatem, è mendicitate potentiam, è seruitute libertatem, è ignominia de-

cus,

166 ORATIO TERTIA

cus, ex obscuritate gloriam, amplitudinem, dignitatem, immortalitatem parit. Denique, ut vno verbo omnia complectar, Amoris huius est munus longè pulcherrimum, & diuinissimum, ut filij Dei verè nominemur, & simus. Atque hæc quidem hæctenus de Sancti Spiritus laudibus timidè nobis, & primoribus, ut aiunt, labijs hausta sint: omnia penitus exhaurire neque mens, neque spes est. Et, si vere ij sumus, qui esse debemus, quin potius in intimum pectus, intimè, & immortaliter accepta dona recondimus, memoria tantorum bonorum excitati? Agite (per ego vos sanctissimum numè Amoris obtestor) & indulgentissimi numinis opportunitate sic utamur, ut decet; & nostra felicitate fruamur, ut licet: ut voluptati sit, quod est saluti, parcè delibandis præpollentis Amoris laudibus, id intelligere prudenter, & piè sentire (quoniã, in persoluendo laudum, & gratiarum officio, quod reddimus infinitis partibus deterius est eo, quod reddere debemus) nos etiam cum maximè grati sumus, tamen esse semper ingratos. Si quidem eiusdem Amoris est, quòd il-

lius